

Bureau voor Archeologie Rapport 1254

De Vonder - De Postelseweg, Eersel, gemeente Eersel: een bureauonderzoek



Colofon

titel: Bureau voor Archeologie Rapport 1254. De Vonder - De Postelseweg, Eersel, gemeente Eersel: een bureauonderzoek

auteur: K. Durczak en C. de Jong

autorisatie: A. de Boer (KNA senior prospector)

datum: 11 november 2022

ISSN: 2214-6687

© Bureau voor Archeologie

Koningsweg 244 Utrecht

T 030 245 18 95

E info@bureauvoorarcheologie.nl

I <https://www.bureauvoorarcheologie.nl>

Administratieve gegevens

Projectnummer	2022082601
Provincie	Noord-Brabant
Gemeente	Eersel
Plaats	Eersel
Toponiem	De Vonder - De Postelseweg
Centrum locatie (m RD)	148.990; 374.700 (x; y)
Omvang plangebied	70.030 m ²
Kadastrale gegevens	kadastrale gemeentenaam: Eersel, sectie: M, nummer(s): 314, 315, 317, 366, 1233, 1234, 1235, 1454, 1930, 1931, 1990, 1991, 1992, 1994, 1995, 2244, 2245, 2246, sectie: F, nummer(s): 4594, 4987
ARCHIS onderzoeksmeldingsnummer	5301444100 (ABU)
Opdrachtgever	Buro BOOT
Uitvoerder	Bureau voor Archeologie
Kaartblad	57A
(RO) kader onderzoek	Bestemmingsplanwijziging
Bevoegde overheid	Gemeente Eersel
Deskundige namens bevoegde overheid	Onbekend
Versie van het rapport	1



Figuur 1: Het plangebied (rood; www.opentopo.nl).

Inhoudsopgave

	Samenvatting.....	8
1	Inleiding.....	9
	1.1 Doelstelling en vraagstelling.....	9
	1.2 Methode.....	10
	1.3 Onderzoeksgebied en toekomstig gebruik.....	10
	1.4 Huidige situatie.....	11
	1.5 Aardwetenschappelijke waarden.....	12
	1.6 Historische situatie.....	13
	1.7 Mogelijke verstoringen.....	15
	1.8 Archeologische en bouwhistorische waarden.....	15
	1.9 Gespecificeerde verwachting.....	20
2	Conclusie.....	23
3	Advies.....	25
4	Literatuur.....	26
	Figuren.....	28

Lijst met Figuren

Figuur 1: Het plangebied (rood; www.opentopo.nl).....	4
Figuur 2: Luchtfoto actueel.....	28
Figuur 3: Topografische kaart.....	29
Figuur 4: Het plangebied (rood) met onderzoeksgebied (zwart onderbroken lijn).	30
Figuur 5: Het plangebied op de archeologische verwachting en waardenkaart uit 2015 (Gemeente Eersel).....	31
Figuur 6: Plangebied en ontwikkelingsvlakken.....	32
Figuur 7: Bouwjaren (Kadaster 2013).....	33
Figuur 8: Overzicht van het plangebied, kijkend vanaf het noordoosten naar het zuidwesten.....	34
Figuur 9: Overzicht van het plangebied, kijkend vanuit het midden naar het zuidoosten.....	34
Figuur 10: Beddinggordels Laat Glaciaal - Vroeg Holoceen (Cohen e.a. 2012)..	35
Figuur 11: Kaart fysisch landschap Erfgoed kaart Eersel (Gemeente Eersel)....	36
Figuur 12: Bodemkaart (Alterra 2014).....	37
Figuur 13: Bodemkaart ruilverkaveling de Zaligheden (Krabbenborg 1962).....	38
Figuur 14 Hoogte-reliëfkaart detail. Hoogtewaarden in meters ten opzichte van N.A.P.....	39
Figuur 15: Geomorfologische kaart (Maas e.a. 2019).....	40
Figuur 16 Boorprofielen uit DINOLOket (TNO e.a. 2013).....	41
Figuur 17: Het plangebied op de kaart van Qvarta Pars Brabantia uit 1664 (Blaeu 1665).....	42
Figuur 18: Het plangebied op de kaart figuratief van het grootste gedeelte van Bataafsch Braband (Verhees 1794).....	42
Figuur 19: Het plangebied op het kadastraal minuutplan 1811- 1832, gemeente Duizel en Steensel, sectie A, blad 2 (links) A02 en gemeente Eersel, sectie F, blad 1 (rechts; Kadaster 1811).....	43
Figuur 20: Topografisch militaire kaart 1850.....	44
Figuur 21: 706-2359-BLADEL-1901.....	45
Figuur 22: 706-2361-BLADEL-1927.....	45
Figuur 23: 57A-1963-Bladel.....	46
Figuur 24: 57A-1973-Bladel.....	46
Figuur 25: 57A-1985-Bladel.....	47
Figuur 26: 57A-1993-Bladel.....	47
Figuur 27: Luchtfoto's van het plangebied tussen 2008 en 2017 ('Topotijdreis'). De grootste veranderingen zijn aangegeven met rood (crossbaan en woningen) en paars (verwijderen bomenkwekerij).....	48
Figuur 28: Luchtfoto uit 2012 ('Topotijdreis').....	49
Figuur 29: Vlakken van mogelijke verstoringen in de 20 ^e en 21 ^e eeuw.....	50
Figuur 30: Archeologische terreinen, vondstlocaties en zaken uit ARCHIS (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2021).....	51
Figuur 31: onderzoeksgebied van het bureauonderzoek uit 2003 (Lascaris 2003).	52

Lijst met Tabellen

Tabel 1: Aardkundige waarden.....	13
Tabel 2: Archeologische terreinen, zaken en vondstlocaties ca. 500 m van het	

plangebied.....	20
-----------------	----

Samenvatting

Bureau voor Archeologie heeft een bureauonderzoek uitgevoerd voor een ontwikkeling aan de Vonder en Postelseweg te Eersel.

De vraagstelling van het onderzoek luidt: hoe kan rekening gehouden worden met eventuele archeologische resten bij de voorgenomen ontwikkeling? Het onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA, protocol 4002. Voor het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om te komen tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied.

De ondergrond van het plangebied bestaat uit Pleistocene rivierafzettingen waarop vermoedelijk dekzand ligt. Circa 500 m ten noorden van het plangebied bevindt zich de Kleine Beerze. De lage delen van het landschap ten westen van Eersel wateren af richting deze beek, waaronder ook delen van het plangebied. In het plangebied zijn hoge en lage enkeerdgronden aanwezig met respectievelijk diepe en ondiepe grondwaterstanden. Het plangebied ligt mogelijk in een gebied met natte omstandigheden of op de overgang van een nat naar een hoger droog gebied (de dekzandrug van Eersel)

In het begin van de 19^e eeuw is het landgebruik voornamelijk weiland. Enkel in de zuidwestpunt is het landgebruik heide. In het noordoosten van het plangebied ligt een weg tussen Eersel en Duizel. In de loop van de 19^e en 20^e eeuw varieert het landgebruik tussen weiland bouwland en bos. In de jaren 80 van de 20^e eeuw wordt de weg in het noordoosten van het plangebied verlegd richting het oosten, buiten het plangebied. In het zuiden wordt een bomenkwekerij aangelegd en in het westen wordt het huidige bedrijfsgebouw gebouwd. Rond 2004 wordt het verharde terrein in de westpunt aangelegd. Ten noordoosten hiervan wordt rond 2010 een crossbaan aangelegd. Deze crossbaan maakt plaats voor drie woningen in 2013. De bomenkwekerij in het zuiden verdwijnt rond 2014.

Het landgebruik in de 19^e eeuw (weilanden) en de aanwezigheid van de lage enkeerdgronden wijst erop dat delen van het plangebied lange tijd zeer hoge grondwaterstanden hebben gekend en niet geschikt zijn geweest voor landbouw of bewoning. De lage enkeerdgronden kunnen (deels) zijn ontstaan door het kunstmatig ophogen van oorspronkelijk lage en natte gronden terwijl na ruilverkavelingen de grondwaterstand is verlaagd. Mogelijk geldt dit ook voor de hoge enkeerdgronden, die in dit geval dus geen oude bouwlanden (plaggendekken) zouden zijn. Er zijn echter nog onvoldoende gegevens beschikbaar om te stellen dat geen archeologische resten aanwezig zouden zijn.

In het hele plangebied moet daarom vooralsnog rekening gehouden worden met archeologische resten uit alle archeologische perioden in de top van de Pleistocene afzettingen of, indien aanwezig, dekzand. Bewoningsresten uit de Nieuwe tijd worden niet verwacht.

De landschappelijke ligging, de bodem en het historische landgebruik geven geen eenduidig beeld over de omstandigheden in het plangebied. Om beter grip te krijgen op de landschappelijke ligging en daarmee de kans op het aantreffen van eventuele archeologische resten, adviseert Bureau voor Archeologie om in het hele plangebied nader te bepalen wat de aard en intactheid van het bodemprofiel is door middel van een verkennend booronderzoek.

1 Inleiding

Bureau voor Archeologie heeft een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor een ontwikkeling aan de Vonder en Postelseweg te Eersel.

De ligging van het plangebied is weergegeven in figuur 1. Vanwege het gemeentelijke archeologische beleid moet voor de beoogde ontwikkeling een archeologisch onderzoek worden uitgevoerd.

Het onderzoek is uitgevoerd onder certificaat BRL SIKB 4000,¹ in overeenstemming met de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.1).

Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek. Met de bevindingen wordt aan het einde van het rapport een advies gegeven hoe bij het project rekening kan worden gehouden met archeologische waarden.

1.1 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting zodat een beslissing genomen kan worden over hoe met eventuele archeologische waarden rekening moet worden gehouden bij de voorgenomen werkzaamheden.

De volgende onderzoeksvragen zijn in dit onderzoek gebruikt:

1. *Waaruit bestaan de voorgenomen bodemingrepen?*
2. *Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied in termen van geomorfologie, geologie en bodemkunde?*
3. *Is sprake van bekende bodemverstoringen?*
4. *Wat is de historische ontwikkeling van het plangebied?*
5. *Is sprake van bekende archeologische waarden (zoals AMK terreinen, vondstlocaties, historische kernen) in het plangebied en directe omgeving, en zo ja welke?*
6. *Kunnen archeologische resten in het plangebied aanwezig zijn? Zo ja, wat is daarvan op hoofdlijnen de omvang, ligging, aard en datering?*
7. *Worden deze archeologische waarden verstoord door de voorgenomen bodemingrepen? Zo ja, op welke wijze?*
8. *Welke vervolgstap(pen) kunnen worden genomen om rekening te houden met (mogelijke) archeologische resten?*
9. *Indien vervolgonderzoek wordt geadviseerd: Welke methode(n), techniek(en) en strategie(ën) van Inventariserend veldonderzoek zijn hiervoor geschikt?*

1 <https://www.kiwa.nl/upload/certificate/00094278.pdf>

1.2 Methode

Het bureauonderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA 4.1, protocol 4002.²

Voor het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied te komen. Eerst wordt het plan- en onderzoeksgebied vastgesteld en het onderzoek gemeld bij ARCHIS. Daarna wordt achtereenvolgens de aardkundige, archeologische en historische context van het te onderzoeken gebied bestudeerd. Deze gegevens leiden tot het opstellen van een gespecificeerde verwachting. In de gespecificeerde verwachting worden de mogelijk aanwezige archeologische resten beschreven in termen van onder meer diepteligging, omvang, ouderdom en conservering.

De genoemde stappen leiden tot onderhavig rapport en het openbaar maken van de resultaten bij Archis en het e-Depot voor de Nederlandse Archeologie.³ In de hierna volgende hoofdstukken worden de belangrijkste onderzoeksgegevens gepresenteerd. Er is contact opgenomen met de heemkundekring De Acht Zaligheden. Het is niet gelukt om de informatie te verkrijgen voor de afronding van dit rapport.

Van alle afgebeelde kaarten is het noorden boven, tenzij anders aangegeven.

1.3 Onderzoeksgebied en toekomstig gebruik

Afbakening plan- en onderzoeksgebied

De ligging van het plangebied staat afgebeeld in figuur 1. Het plangebied ligt in de gemeente Eersel in de plaats Eersel. De locatie ligt aan de Vonder en Postelseweg. Het plangebied is maximaal 500 m lang en 230 m breed en heeft een omvang van 70.030 m².

Het plangebied wordt ten noordwesten begrensd door de snelweg A67 (figuur 2 en 3). Ten zuiden grenst het plangebied aan de Dalemse dijk. In het zuidoosten wordt het plangebied begrensd door de percelen van de Dalemse dijk 1 en 5. Het oosten van het plangebied grenst aan de Postelseweg en de aangrenzende percelen van nummers 9, 21, 25 en 31.

Om voldoende informatie over aardkundige, historische en archeologische gegevens te verzamelen wordt een onderzoeksgebied gebruikt dat groter is dan het plangebied. Het onderzoeksgebied voor het bureauonderzoek is een zone met straal van circa 500 m om de ontwikkeling heen (figuur 4).

Overheidsbeleid

In het gebied geldt een vastgesteld gemeentelijk archeologisch beleid (figuur 5). Op de gemeentelijke archeologische beleidskaart uit 2011 heeft het plangebied een hoge archeologische verwachting. Het beleid is dat bij ingrepen van meer dan 500 m² en waarbij dieper wordt gegraven dan 30 cm (50 cm bij esdek) onder maaiveld rekening gehouden moet worden met archeologische resten. Het

² SIKB 2018

³ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Data Archiving and Networking Services

verwachting voor het plangebied is gebaseerd op de geomorfologische ligging van het plangebied (lage en hoge enkeergronden).

Ontwerp c.q. inrichtingsplan

Binnen het plangebied worden in vier vlakken ontwikkelingen voorzien (figuur 6). In het noordoostelijke vlak is op korte termijn een concrete ontwikkeling voorzien. De exacte ingrepen zijn nog niet bekend.

Aard en omvang van de toekomstige verstoring

De aard en omvang van de toekomstige verstoringen zijn tevens nog niet bekend.

Milieutechnische condities

Op de bodemkwaliteitskaart van de gemeente Eersel ligt het plangebied in de zone Landbouw en Natuur.⁴ Dit betekent dat de kans klein is dat van één of meerdere stoffen de interventiewaarde wordt overschreden.

Grondwaterpeil

De actuele grondwaterstand in het plangebied kan worden afgeleid uit de grondwatertrap op de bodemkaart. De grondwatertrap in het midden van het plangebied is III. Dit betekent dat de gemiddeld hoogste grondwaterstand ondieper staat dan 40 onder maaiveld en dat de gemiddeld laagste grondwaterstand staat tussen 80 en 120 cm -mv. In het noordoostelijke en zuidwestelijke deel van het plangebied is de grondwatertrap VI. Dit betekent dat de gemiddeld hoogste grondwaterstand staat tussen 40 en 80 cm onder maaiveld en dat de gemiddeld laagste grondwaterstand dieper staat dan 120 cm -mv.

De grondwaterstand zal door de beoogde ingrepen waarschijnlijk niet veranderen.

Consequentie van de ingrepen

Door uitvoeren van graafwerkzaamheden kunnen archeologische resten worden vergraven.

1.4 Huidige situatie

Bebouwing en functie

In de westelijke hoek van het plangebied zijn zes gebouwen gesitueerd (figuur 7). De twee gebouwen langs de Dalemse dijk dateren uit 1980.⁵ De andere vier gebouwen dateren uit 2013 en 2020. De rest van het plangebied is onbebouwd. In het midden van het terrein lopen een aantal sloten. In het oosten van het plangebied loopt een deel van de Postelseweg.

Bodemgebruik

Een deel van het plangebied, met name het oosten, heeft een agrarische functie (figuur 8 en 9). In de zuidwestelijke hoek zijn enkele bedrijven gevestigd.

⁴ Lathouwers 2012

⁵ Kadaster 2013

Bestemmingsplan

Het plangebied ligt in bestemmingsplan Kom Eersel uit 2013. In het bestemmingsplan is een dubbelbestemming opgenomen. In het plangebied geldt de dubbelbestemming Waarde Archeologie 5.2 op ongeveer 2,83 ha (zuiden, zuidwesten en noordoosten) en in de rest van het plangebied geldt de dubbelbestemming Waarde Archeologie 5.1. Dit betekent dat bij ingrepen met een omvang van meer dan 2.500 m² waarbij de bodem dieper dan 30 cm wordt verstoord een rapport moet worden overlegd waaruit blijkt dat de archeologische waarde van het plangebied voldoende is vastgesteld. Daar waar op basis van de bodemkaart een esdek wordt verwacht is de vrijstellingsgrens voor de diepte 50 cm -mv.

1.5 Aardwetenschappelijke waarden

De aardkundige gegevens staan samengevat in tabel 1.

Het plangebied ligt in het archeologisch landschap 'Kempisch zandgebied', in de landschapszone dekzandvlakten.⁶

Gedurende het Vroeg Pleistoceen zijn in het plangebied rivierzand en -grind van Rijn en Maas afgezet (Formatie van Sterksel). Tijdens de voorlaatste (Saalien) en laatste ijstijd (Weichselien) is dit gebied niet door landijs bedekt. In het Laat Pleistoceen zijn de rivierafzettingen met dekzand afgedekt (Formatie van Bortel).⁷ Op sommige plaatsen is het zand in de vorm van ruggen, vlaktes en depressies tot stilstand gekomen. Circa 500 m ten noorden van het plangebied bevindt zich de Kleine Beerze (figuur 10). De lage delen van het landschap ten westen van Eersel wateren af richting deze beek. Dit geldt ook voor de watergang die tot in de 19^e eeuw door het midden van het plangebied loopt. De watergang staat aangegeven op fysische landschap kaart van de gemeente Eersel (figuur 11). Op deze kaart ligt het plangebied in een zone van lage zandgronden

Op de bodemkaart staan in het noorden van het plangebied in deze zone lage enkeerdgronden in lemig fijn zand gekarteerd (Ezg23g-II; figuur 12). Deze gronden zijn vaak ontstaan in de 18^e, 19^e of 20^e eeuw door natte beekdalgronden in één keer op te hogen. Met deze werkwijze kon het landbouw areaal worden uit gebreid.

De rest van het plangebied is gekarteerd als hoge zwarte enkeerdgronden met lemig fijn zand (zEZ23-VI). Deze gronden zijn kenmerkend voor gebieden die eeuwen lang zijn gebruikt als bouwland. In de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd zijn de gronden door een systeem van potstal bemesting kunstmatig opgehoogd. Deze dekken kunnen decimeters dik zijn. Volgens de bodemkaart uit 1962 zijn in het plangebied voornamelijk bodems aanwezig van oude bouw- en graslanden (En5; figuur 13). Deze bodems hebben een humeuze bovenlaag van meer dan 50 cm dik, waardoor ze geclassificeerd kunnen worden als enkeerdgronden. Het type bodem valt onder de lage zandgronden. Dit houdt in dat roestvlekken ondieper dan 40 cm -mv aanwezig zijn en dat dus sprake is van ondiepe grondwaterstanden. In het uiterste westen van het plangebied is het humeuze dek dunner dan 30 cm. De hoge zandgronden liggen direct ten zuiden en enkele tientallen meters ten noorden van het plangebied.

⁶ Rensink e.a. 2015

⁷ De Mulder 2003

Op de hoogte-reliëfkaart is in het noordoosten van het plangebied een laagte herkenbaar (figuur 14). In de laagte ligt het maaiveld op ongeveer 29 m NAP. Het terrein loopt op in de noordoostelijke en zuidwestelijk richting tot 30 m NAP. Tussen de percelen, vooral rondom het laagste perceel, zijn scherpe randen zichtbaar. Dit wijst op afgraving van het perceel, dan wel ophoging van de omliggende percelen.

Volgens de geomorfologische kaart van Nederland ligt het plangebied op terrasafzettingsswelingen die zijn bedekt met dekzand (L41d; figuur 15). De eerder genoemde laagte in het terrein staat niet afzonderlijk gekarteerd als beekdal of vlakte. Ten noorden van het plangebied ligt een terrasafzettingssvlakte, maar deze loopt niet door tot in het plangebied.

In het plangebied zijn in Dinoloket twee boorprofielen beschikbaar (figuur 16). De natuurlijke bodemopbouw bestaat van onder naar boven uit rivierafzettingen van Maas en Rijn (Formatie van Sterksel), een 100 cm dik pakket dekzand van de Formatie van Boxtel en een 50 tot 60 cm dikke humeuze laag. De top van de rivierafzettingen ligt op ongeveer 150 cm -mv.

Bron	Situatie plangebied, omschrijving
Geologie	Geologische Overzichtskaart 1 : 250 000: ⁸ St1: Formatie van Sterksel met een dek van de Formatie van Boxtel; rivierzand en -grind met een zanddek (St1)
Bodemkunde (figuur 12)	Bodemkaart 1 : 50 000: - Hoge zwarte enkeerdgronden; lemig fijn zand (zEZ23-VI) - Lage enkeerdgronden; lemig fijn zand (EZg23g-II)
Geomorfologie (figuur 15)	Geomorfologische kaart 1 : 50 000: Terrasafzettingsswelingen bedekt of opgevuld met dekzand (L41d)
AHN (figuur 14)	Het maaiveld varieert binnen het plangebied tussen 28 en 30 m NAP.

Tabel 1: Aardkundige waarden.

1.6 Historische situatie

In het plangebied kunnen archeologische resten vanaf de prehistorie aanwezig zijn. Tijdens warmere perioden in het Midden Paleolithicum tot en met het Laat Mesolithicum is het hele landschap geschikt voor bewoning en exploitatie door jager-verzamelaars. Waarschijnlijk geven jager-verzamelaars voor tijdelijke nederzettingen de voorkeur aan gebieden met een hoge biodiversiteit, goed zicht en drinkwater in de nabijheid (voor zowel mensen als prooidieren). Hieronder vallen overgangszones tussen lage/natte en hoge/droge gebieden zoals kronkelwaarden van rivieren, grotere beekdalen, flanken van dekzandruggen en hoge oevers van lokale vennen.

De eerste landbouwers in het Neolithicum vestigen zich grotendeels op dezelfde locaties als jager-verzamelaars. De aanwezigheid van drinkwater, brandstof, bouw materiaal en de bodemvruchtbaarheid zijn hierbij leidend.

Het plangebied ligt ongeveer 300 m ten westen van de historische dorpskern van Eersel. Rond 700 na Christus vestigen Franken nederzettingen op de plekken tussen hoge en lage terreinen.⁹ De basis van Frankische nederzettingen is een

⁸ De Mulder 2003

⁹ HSK De Acht Zaligheden 2022

driehoekig plein. De naam van Eersel wordt voor het eerst genoemd in de 8^e eeuw als Eresloch. Op basis van de oudste vormen verklaard als lo 'licht, open bos' van een persoon Ere (Ari, verkorte vorm bij namen als Ariovistus).¹⁰

Tot ongeveer het jaar 1000 behoort Eersel tot het graafschap Taxandrië en daarna staat het onder de invloed van de Graaf van Gelre. Rond 1203 breidt de Graaf van Leuven zijn gebied naar noorden uit en in die periode wordt Eersel definitief een deel van Brabant.¹¹

In 1464 wordt een kapel in Eersel gesticht, op het marktplaats van Eersel. De kapel is zichtbaar op de kaart uit 1664-1665 (figuur 17). De wegen door en het langs het plangebied komen uit bij deze kapel, ongeveer 250 m ten oosten van het plangebied.

Op de kaart uit 1794 loopt door het plangebied een weg van Eersel naar Duizel (figuur 18). Direct ten zuiden van het plangebied ligt de weg van Eersel naar Hapert, de huidige Dalemse dijk. In het plangebied komen twee takken van een beek samen. Deze stromen richting het noordwesten waar ze uitmonden in een voorloper van de Kleine Beerze. De beek staat in deze periode nog bekend als 'het waterloopje de Aa'.

De ligging van de beek is beter zichtbaar op de kadastrale minuutplannen, al is slechts één waterloop aanwezig (figuur 19). De beek loopt door het midden van het plangebied van zuidoost naar noordwest. Het landgebruik in het plangebied is grotendeels weiland en enkele percelen heide en bos in het zuidwesten.

Het 19^e eeuwse landgebruik is tevens zichtbaar op de kaart uit 1850 (figuur 20). Dit landgebruik is opvallend, gezien de verwachte aanwezigheid van (hoge) enkeerdgronden in het plangebied. Het landgebruik suggereert dat in het plangebied sprake is van natte omstandigheden. De aanwezigheid van een dijk ten zuiden van het plangebied wijst hier ook op. Door het noordoosten van het plangebied loopt de Wolverstraat, tegenwoordig een deel van de Postelseweg.

Rond 1900 is het landgebruik deels veranderd (figuur 21). Het weiland in het westen is omgezet naar bos en in het midden van het plangebied zijn enkele percelen in gebruik als bouwland. De westpunt van het plangebied ligt ter hoogte van de 'Duizels heide', een klein stuk resterende heide ten zuiden van Duizel.

Het bos in het zuidwesten is in 1927 niet meer aanwezig (figuur 22).

Rond 1963 wordt ten noorden van het plangebied een nieuwe provinciale weg aangelegd (figuur 23). Tussen 1963 en 1973 wordt de A67 ten westen van het plangebied aangelegd (fig. 24). De weg in het noordoosten van het plangebied wordt in de jaren 70 en 80 omgeleid richting het noorden, waardoor het restant in het plangebied grotendeels buiten gebruik raakt (figuur 25 en 26). In deze periode vinden ook grote veranderingen plaats in het westen en zuiden van het plangebied. In het zuiden wordt een bomenkwekerij aangelegd en in het westen wordt het huidige bedrijfsgebouw gebouwd.

Tussen 2000 en 2015 vinden andere grote veranderingen plaats (figuur 27). Het verharde terrein in de westpunt wordt waarschijnlijk rond 2004 aangelegd. Ten noordoosten hiervan wordt rond 2010 een crossbaan aangelegd. Deze crossbaan maakt plaats voor drie woningen (De Vonder 1 tot 11) in 2013. De bomenkwekerij in het zuiden verdwijnt rond 2014.

¹⁰ Van der Sijs 2010

¹¹ HSK De Acht Zaligheden 2022

1.7 Mogelijke verstoringen

Door het plangebied heeft een watergang gelopen die in de loop van de 20^e eeuw deels is gedempt en verlegd.

Het landgebruik in de 19^e eeuw is weiland. Blijkbaar was het plangebied ongeschikt als bouwland, wellicht vanwege een hoge grondwaterstand. Het landgebruik in de 20^e eeuw is deels bouwland. Mogelijk zijn de omstandigheden verbeterd, bijvoorbeeld door het ophogen van het terrein of het verbeteren van de afwatering.

De huidige Postelseweg (Voormalige Wolverstraat) in het noordoosten van het plangebied is in de jaren 80 en 90 van de 20^e eeuw verlegd naar het oosten. De noordoostelijke hoek is in 2012 gebruikt als gronddepot of bouwplaats (figuur 28). Hierbij kan de bodem verstoord zijn geraakt.

In het zuidwesten van het plangebied heeft rond 1900 een bos gestaan. Bij het verwijderen van dit bos tussen 1900 en 1930 kunnen archeologische resten zijn vergraven. In het zuiden van het plangebied is tussen 1980 en 2000 een bomenkwekerij gesitueerd. Mogelijk is hier de bodem tot ongeveer 50 cm -mv verstoord. Tussen 1980 en het heden vinden in het zuidwesten meerdere bouw en sloopwerkzaamheden plaats, waaronder de aanleg van een crossbaan en de bouw van woningen. Hierbij kunnen archeologische resten zijn vergraven. In het oosten van het plangebied bevindt zich een vijver. Bij de aanleg van deze vijver kunnen tevens archeologische resten zijn vergraven.

De bovengenoemde mogelijk verstoringen zijn afgebeeld in figuur 29. De diepte van de verstoringen is onbekend.

1.8 Archeologische en bouwhistorische waarden

Archeologische terreinen, vondstlocaties en zaken staan weergegeven in figuur 30 en staan toegelicht in tabel 2. De belangrijkste bevindingen worden in de lopende tekst samengevat.

In het plangebied liggen geen archeologische waarnemingen en geen (delen van) archeologische terreinen.

In 2003 is voor het noordoosten van het plangebied een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd (figuur 31). Dit onderzoek staat niet geregistreerd in ARCHIS. Volgens dit onderzoek is sprake van hoge grondwaterstand, maar kan niet uitgesloten worden dat archeologische resten aanwezig zijn. Eventuele resten zullen zich manifesteren als kleine elementen die moeilijk op te sporen zijn. Daarom is een archeologische begeleiding geadviseerd.¹²

150 tot 200 m ten oosten van het plangebied bevindt zich AMK terrein 16.827, de historische kern van Eersel. Hier bevinden zich drie vondstlocaties (1.029.894, 1.041.058, 1.077.837) uit de Late Middeleeuwen tot Nieuwe Tijd.

130 tot 150 m ten zuidoosten van het plangebied zijn twee vondstlocaties met een aantal vondsten uit het Paleolithicum tot en met het Neolithicum geregistreerd (vondstlocaties 1.057.736 en 1.062.354).

Ongeveer 350 m ten zuidoosten van het plangebied is een archeologische booronderzoek uitgevoerd (zaak 2.107.639.100). De bodem is beschreven als een esdek op Pleistocene rivierafzettingen. In het esdek zijn

¹² Lascaris 2003

bemestingsaardewerk en bouwpuin aangetroffen. Waarschijnlijk is het onderzochte gebied recent verstoord. Archeologische indicatoren die wijzen op een vindplaats zijn niet aangetroffen. Vervolgonderzoek wordt niet noodzakelijk geacht.¹³

500 m ten oosten van het plangebied zijn een archeologisch boor- en proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (zaken 2.149.379.100 en 2.175.582.100). Uit het booronderzoek is gebleken dat de bodem nog deels intact is en gekenmerkt wordt door een 50 tot 85 cm dikke eerdlaag. In enkele boringen is een BC-horizont aangetroffen. Het proefsleuvenonderzoek bevestigt de aanwezigheid en dikte van de eerdlaag, maar een B-horizont is niet aangetroffen. Bij het proefsleuvenonderzoek zijn geen archeologische waarden aangetroffen.¹⁴

Ongeveer 400 m ten noordoosten van het plangebied, aan de Hertstraat, heeft een archeologisch booronderzoek plaatsgevonden (zaak 2.236.915.100). De bodem in het onderzochte gebied bestaat uit een 40 cm dikke bouwvoor op de C-horizont. Een esdek is niet aanwezig, maar de bodem is grotendeels onverstoord. Omdat de aanwezigheid van een vindplaats niet kan worden uitgesloten, is een karterend booronderzoek geadviseerd.¹⁵

370 m ten westen van het plangebied, aan de Ganzestaartsedijk, is een archeologisch booronderzoek uitgevoerd (zaak 2.222.204.100). In het onderzochte gebied zijn beekbedgronden aanwezig en is de bodem deels verstoord. Gezien de aard van de bodem en de verstoringen wordt geen vervolgonderzoek noodzakelijk geacht.¹⁶

In het plangebied zijn geen bekende militaire erfgoedwaarden aanwezig.¹⁷

13 Ellenkamp 2006

14 Alma 2008

15 Krekelbergh 2009

16 Nilesen, Koeman, en Deville 2010

17 Stichting RAAP 2017; Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2016

Archeologische terreinen

16.827 - Eersel - Eersel - Terrein van hoge archeologische waarde

Oude dorpskern van Eersel. Middeleeuwse bewoning voor 1250. Op de AMK-Noord Brabant zijn historische stads- en dorpskernen en clusters oude bebouwing als gebieden van hoge archeologische waarde aangegeven. Dit is op grond van het belang van deze locaties, waar de wortels van de huidige dorpen of steden kunnen liggen. Binnen deze contouren kunnen in de bodem resten van Vroegmoderne en waarschijnlijk ook van laatmiddeleeuwse (vanaf circa 1300 na Christus) bewoning aangetroffen worden.

Zaken (incl. evt. bijbehorende vondsten)

2.107.639.100: Eersel, De Velden, boring

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat het plangebied is gelegen op een dekzandeiland te midden van eerder door de Maas afgezette terrassedimenten. Hoewel het plangebied is gelegen op een gradiëntsituatie en in de omgeving reeds steentijd vindplaatsen bekend zijn, geldt vanwege het ontbreken van open water een lage tot middelhoge archeologische verwachting voor vindplaatsen van jagers-verzamelaars. De landbouwers bood de hooggelegen, goed ontwaterde dekzandrug echter een geschikte vestigingslocatie. Aangezien in het plangebied een antropogeen esdek aanwezig is (hoge zwarte enkeerdgrond) geldt een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit het Neolithicum t/m de Nieuwe tijd (landbouwers). Tijdens het veldbezoek zijn 6 boringen verricht. Hierbij is een esdek aangetroffen met in de ondergrond grof zandige terrasafzettingen. In alle boringen zijn fragmenten aardewerk en bouwpuin uit de Nieuwe tijd aangetroffen. Het betreft materiaal dat met de aanvoer van plaggen en afval is opgebracht. Er zijn geen archeologisch indicatoren zijn aangetroffen die de aanwezigheid van een archeologische vindplaats in het plangebied doen vermoeden. Op grond hiervan wordt ten aanzien van het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen.¹⁸

2.149.379.100: Eersel, Oostzijde Markt, boring

In 2007 is voor dit gebied een bureau- en booronderzoek uitgevoerd. Het gehele terrein is voorzien van een ca. 75 cm dikke laag humeuze bovengrond. In het westen is deze laag geheel of grotendeels omgewoeld. De omgewoelde laag wordt gekenmerkt door een rechte en scherpe ondergrens met daaronder lichtgrijs zand (bijlage 5, boring 1-3 en 5). Het is niet duidelijk of deze grond afkomstig is van het terrein zelf of van elders. De oorspronkelijke bodem is gekapt door de verstoring. Toch moet niet veel van de bodem verdwenen zijn. Het terrein kent nauwelijks reliëf en bij vijf van de dertien boringen is wel een deel van de oorspronkelijke bodem aangeboord (BC-horizont van een humuspodzol). In het beboste perceel ten zuiden van de supermarkt zijn in de boorprofielen geen tekenen voor (sub)recent grondverzet waargenomen. De humeuze bovengrond heeft hier een dikte van 50 – 75 cm en wordt gekenmerkt door een hoge grondwaterstand. De homogene donkere kleur en de consistentie van het sediment maken duidelijk dat deze hoge grondwaterstand normaal is voor dit perceel. De dikte van het humeuze pakket zal dan ook eerder samen hangen met accumulatie van organisch materiaal in een natte laagte dan met opgebrachte plaggenmest.

In de directe omgeving van het plangebied zijn in het verleden archeologische vondsten en structuren uit verschillende perioden waargenomen en het terrein is bedekt met een beschermende humeuze toplaag van 50-85 cm dikte. Verder grenst het terrein aan de historische kern van Eersel. Anderzijds werd (en wordt) het terrein gekenmerkt door relatief hoge grondwaterstanden. Voor het plangebied moet dan ook uitgegaan worden van een middelhoge tot hoge trefkans op behoudenswaardige archeologische resten. Vondsten en structuren die samenhangen met de Laat middeleeuwse en nieuwtijdse (1350-1750 na Chr.) bewoning langs de Markt kunnen in theorie al gevonden worden in de dikke humeuze bovengrond. De kans dat grondsporen uit deze periode tijdens de herinrichting van het plangebied verloren zullen gaan neemt af naarmate de afstand tot de historische markt toe neemt. Oudere archeologische resten zijn pas te verwachten onder de soms wel 85 cm dikke beschermende deklaag. Gezien de kans dat al op enkele decimeters diepte archeologische waarden kunnen liggen, wordt aanbevolen om op het terrein een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven uit te voeren.¹⁹

2.175.582.100: Eersel, Markt/De Kwakkelaar, proefputten/proefsleuven

Dit is een vervolgonderzoek van zaak 2.149.379.100.

Op basis van het vooronderzoek werden sporen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd verwacht. Dit gezien de ligging nabij de historische dorpskern en enkele vondstmeldingen in de omgeving. Daarnaast konden mogelijk sporen uit alle periodes aangetroffen worden. Gezien de aanwezigheid van een afdekkende laag was de verwachting dat een mogelijk archeologisch niveau intact zou zijn. Voor het oostelijke gebied werd een beekdal verwacht. Tijdens het onderzoek zijn er vier proefsleuven aangelegd met een totaal oppervlak van bijna 900 m². In het oostelijke deel van het

¹⁸ Ellenkamp 2006

¹⁹ Lascaris 2007

plangebied zijn 23 boringen gezet. Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn geen archeologische waarden aangetroffen. Op basis daarvan wordt geadviseerd dat een archeologisch vervolgonderzoek voor het door middel van proefsleuven onderzochte gedeelte (zuidelijke deel) niet noodzakelijk is. Voor het door middel van boringen onderzochte gedeelte (noordoostelijke deel) geldt dat met de gehanteerde onderzoeksstrategie onvoldoende de archeologische waarde van het gebied vastgesteld is kunnen worden. Daarom wordt geadviseerd om aanvullend archeologisch onderzoek in de vorm van proefsleuven te laten plaatsvinden of indien er beperkte bodemverstoringen plaats vinden een archeologische begeleiding van de werkzaamheden te laten plaatsvinden in combinatie met planologische bescherming van de niet te verstoren gedeeltes.²⁰

2.217.701.100: Eersel, Postelseweg, boring

Binnen het plangebied zijn geen bekende archeologische waarden aanwezig die zijn geregistreerd in ARCHIS. Ook bij de Heemkundige Studiekring 'De Acht Zaligheden' is geen aanvullende informatie bekend over het plangebied. Het plangebied heeft op basis van het bureauonderzoek een middelhoge verwachting voor het aantreffen van vindplaatsen vanaf de Steentijd toegekend gekregen vanwege de relatief hoge ligging van het gebied waarin het plangebied zich bevindt en de verwachting ter plaatse een plaggendek aan te treffen. Bovendien zijn geen gegevens bekend die kunnen duiden op (grootschalige) bodemverstoring in het verleden. Uit het veldonderzoek is echter gebleken dat de archeologische verwachting naar beneden moet worden bijgesteld. Het plangebied bestaat zeer waarschijnlijk al vanaf het eind van de laatste IJstijd uit een door de wind gevormde depressie (uitblazingsbekken). De in de ondergrond aanwezige leemlagen behorende tot de afzettingen van de Formatie van Sterksel vormen een natuurlijke barrière voor het regenwater. Getuige de in de boringen aangetroffen laag veraard veen heeft binnen het plangebied veen gegroeid. Het gebied is al vroeg te nat voor bewoning. Het intacte humeuze dek is op het veen opgebracht. Dit duidt erop dat het een vrij jonge ontginning betreft (mogelijk Nieuwe Tijd) en geen laat middeleeuws plaggendek. Op basis van deze bevindingen is de archeologische verwachting voor het aantreffen van vindplaatsen vanaf de Steentijd voor het plangebied bijgesteld van een middelhoge verwachting naar een lage verwachting. Daarom is voor dit plangebied geen vervolgonderzoek geadviseerd.²¹

2.222.204.100: Eersel, Duizel, Ganzestaartsedijk, bureau- en booronderzoek

Op de kaart staat dit onderzoek enkel aangeduid als bureauonderzoek. Er is echter ook een booronderzoek uitgevoerd.

De te verwachten enkeerdgronden met podzolbodems werden niet aangetroffen, wel werden hier beekkeerdgronden aangetroffen. In twee boringen bestond de bodem uit twee geroerde lagen, tot op een diepte van respectievelijk 40 en 50 cm. In de eerste boring werd hieronder een Apb-horizont aangetroffen die op een diepte van 55 cm beneden maaiveld overging in de C-horizont, in de tweede boring is de C-horizont onmiddellijk onder de geroerde lagen aangetroffen. Zowel in boring 3 als 4 werd een Ap-horizont aangetroffen met een dikte van 10 à 15 cm. Hieronder bevond zich in boring 3 een geroerde laag met A- en C-insluitsels die op een diepte van 35 cm beneden maaiveld overging in de C-horizont. In boring 4 bevonden zich onder de Ap-horizont drie geroerde lagen die op een diepte van 80 cm beneden maaiveld overgingen in de C-horizont. Alle aangetroffen horizonten bestonden uit rivierafzettingen afkomstig van de Formatie van Sterksel. De verwachting is dat binnen het plangebied geen archeologische resten in situ aanwezig zijn, waardoor ook geen archeologische resten worden bedreigd door de voorgenomen ontwikkeling van het gebied. De hoge archeologische verwachting uit het bureauonderzoek voor zowel vuursteenvindplaatsen uit het laat-paleolithicum en mesolithicum als nederzettingssporen uit het neolithicum tot en met de vroege middeleeuwen kan op grond van de resultaten van het veldonderzoek naar laag worden bijgesteld. De lage verwachting voor nederzettingssporen uit de late middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd kan behouden worden. Op grond van de resultaten van het onderzoek wordt er voor het plangebied geen vervolgonderzoek geadviseerd.²²

2.236.915.100: Eersel, Toekomstige Gemeentewerf Eersel, boring

Volgens het bureauonderzoek is het plangebied gelegen op een dekzandrug net ten noorden van de historische dorpskern van Eersel. Het is gelegen in een gebied bestaande uit hoge zwarte enkeerdgronden. In de omgeving van het plangebied zijn waarnemingen gedaan vanaf de steentijden tot en met de late middeleeuwen. Specifiek geldt op basis van de waarnemingen die in de omgeving van het plangebied voorkomen een hoge verwachting voor vindplaatsen uit de steentijden en uit de IJzertijd tot en met de Vroege Middeleeuwen. Uit het veldonderzoek bleek dat in het plangebied geen sprake was van een esdek, maar dat over het algemeen een bouwvoor met een dikte van ongeveer 40 cm aanwezig was, die direct rustte op de C-horizont, bestaande uit fluvioperiglaciaal zand. In één boring, gelegen langs de noordelijke grens van het plangebied, is de bodem diep verstoord. In de boringen waren geen sporen van mogelijke ontgrondingen zichtbaar. Er

20 Alma 2008

21 Van Putten 2008

22 Nilesen, Koeman, en Deville 2010

was geen duidelijk verschil in dikte van de bouwvoor of in de samenstelling van het onderliggende moedermateriaal wat te verbinden was aan de reliëfverschillen. De verstoorde boring lag op het hoger gelegen gedeelte van het plangebied (het noordoosten). De reliëfverschillen zijn dan ook waarschijnlijk te verklaren door het afglooi van de helling van dekzandrug richting de terrasafzettingen of terrasafzettingen. De hoge verwachting voor het plangebied kan dus door middel van het verkennend onderzoek niet worden bevestigd. Er is geen esdek in het plangebied aanwezig, geen podzolprofiel en een groot deel van het plangebied lijkt te liggen op de helling van een dekzandrug richting een terrasafzettingen of terrasafzettingen. Wel is de bodem in het grootste deel van het plangebied onverstoord. Op basis van het veldonderzoek kan de hoge verwachting voor steentijden worden bijgesteld naar laag. Gezien het ontbreken van een intact podzolprofiel in het plangebied zullen eventuele vindplaatsen zijn afgetopt en niet meer in situ aanwezig. Voor de periode IJzertijd - Vroege Middeleeuwen kan de hoge verwachting voor het plangebied worden bijgesteld naar middelhoog. Er is geen sprake van een beschermend esdek en het plangebied is gelegen op de flank van een dekzandrug, op de overgang naar de lager gelegen terrasafzettingen, maar de aanwezigheid van vindplaatsen uit de betreffende periodes kan gezien de afwezigheid van diepere verstoringen in het plangebied niet worden uitgesloten. Er wordt dan ook geadviseerd om in het plangebied een karterend booronderzoek uit te voeren teneinde de aanwezigheid van vindplaatsen uit deze periode te bevestigen of uit te sluiten.²³

2.292.392.100: Eersel, De Draaiboom te Eersel, boring

Volgens het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel geldt voor het plangebied hooguit een middelhoge verwachting voor wat betreft de aanwezigheid van archeologische resten daterend vanaf het laat-paleolithicum tot en met de vroege middeleeuwen. Dit vloeit voort uit de relatief lage ligging van het plangebied. Door de ligging aan een beek moest met name rekening worden gehouden met de mogelijke aanwezigheid van de resten van dumps en deposities. Om de kans op het aantreffen van archeologische indicatoren zo groot mogelijk te maken zijn binnen het plangebied 6 boringen gezet met behulp van een megaboer. Uit het met de megaboer verrichte onderzoek blijkt dat de onder de 25 à 125 cm dikke, matig tot sterk humeuze bouwvoor meteen de C-horizont aanwezig is. Deze C-horizont bestaat uit grof, zwak grindig zand dat behoort tot de Formatie van Sterksel. In twee boringen is nog dekzand bovenop deze alluviale afzettingen aangetroffen dat behoort tot het Laagpakket van Wierden van de Formatie van Bostel. Uit de aanwezigheid van hardgebakken baksteen tot onderin de bouwvoor, blijkt dat de bodemverstoring van relatief recente oorsprong is. Gezien de verstoring van de bodem en het volledig ontbreken van relevante archeologische indicatoren, geven de resultaten van het onderzoek geen aanleiding om archeologisch vervolgonderzoek te adviseren.²⁴

2.351.935.100: Eersel, Duizel, Ganzestaartsedijk, bureauonderzoek

Dit onderzoek is in 2015 door RAAP uitgevoerd. Er is geen rapport beschikbaar in Archis en Dans Datastation.

Vondstlocaties los

1.029.894: Eersel, Onbekend, Markt 11, Niet-archeologisch: graafwerk

Gevonden bij afbraak van huis "onder de drempel". Op deze locatie is de volgende vondst geregistreerd:

- 1 stuks, keramiek, steengoed:kan - Siegburghs, Late Middeleeuwen B: 'Jacobakannetje'

1.035.630: Eersel, Duizel, Meerstraat, (veld)kartering

Vondst wordt beschreven als "polijststeen". Afgaande op een schets van de omtrek van het stuk (1:1) op het fiche, is het weinig waarschijnlijk dat het om een complete polissoir gaat; wellicht een fragment.

1.041.058: Eersel, De Acht Zaligheden ; Markt, Niet-archeologisch: graafwerk

Bij het uitgraven van een nieuwe wijnkelder onder restaurant "De AchtZaligheden" aan de Markt te Eersel, werd op een diepte van 1 m een put aangetroffen met daaromheen en daarin de volgende aantal vondsten uit Laat Middeleeuwen tot Nieuwe Tijd:

- Onbekend aantal, keramiek, steengoed geglaazuurd, Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd Midden
- Onbekend aantal, glas, vaatwerk, Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd Midden
- 1 stuks, ijzer, haak, Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd Midden
- Onbekend aantal, keramiek, plavuiz, ongeglaazuurd, Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd Vroeg
- 1 stuks, keramiek, roodbakend geglaazuurd:kan, Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd

23 Krekelbergh 2009

24 Deville, Houbrechts, en Orbons 2011

Midden

- 1 stuks, keramiek, steengoed geglazuurd: beker, Nieuwe Tijd Vroeg
- Onbekend aantal, keramiek, witbakkend geglazuurd: vergiet, Nieuwe Tijd Vroeg - Nieuwe Tijd Midden
- Onbekend aantal, keramiek, roodbakkend geglazuurd aardewerk, Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd Midden

1.057.736: Eersel, Nieuwe Erven, Niet-archeologisch

Op deze locatie is de volgende vondst geregistreerd:

- 1 stuks, steen, bladspits, Laat Mesolithicum - Vroeg Neolithicum

1.062.354: Eersel, Nieuwe Erven, (veld)kartering

Op deze locatie zijn de aantal vondsten geregistreerd uit Paleolithicum tot Neolithicum:

- 1 stuks, steen, slijpsteen, Neolithicum
- 1 stuks, vuursteen, vuistbijl, Vroeg Paleolithicum - Midden Paleolithicum
- Onbekend aantal, vuursteen, werktuig/gereedschapsonderdeel, Mesolithicum
- Onbekend aantal, vuursteen, schrabber, Mesolithicum
- 1 stuks, vuursteen, bijl, Neolithicum
- Onbekend aantal, vuursteen, afslag, Neolithicum

1.077.837: Eersel, Markt, Niet-archeologisch: graafwerk

Bij het planten van een forse, uit het buitengebied verplaatste linde op de Markt in Eersel (plantgaten 2x2 m) werd op een diepte van 150 cm een bakstenen fundering ontdekt die 120 cm breed was aan de basis en 60 cm aan de top; hoogte 60 cm. Afmetingen baksteen: 24x11x9 cm. Hetzelfde type stenen zou zijn gebruikt voor de fundering van de op de Markt gelegen Mariakapel. Op basis van het baksteenvolume zou de datering Late Middeleeuwen B moeten zijn. De vondst werd in 1978 verzwegen omdat men vreesde dat de werkzaamheden vertraging zouden oplopen. Dhr De Raaf veronderstelt, waarschijnlijk vanwege de afmetingen van het fundament, dat het om de resten van een kasteel gaat. De ligging van het kasteel van Eersel is tot op heden echter onbekend.

1.089.631: Eersel, Duizel, Habraken, Niet-archeologisch: metaaldetector

In augustus 2005 is tijdens metaaldetectie in Duizel (in de gemeente Eersel) op de oever van een vijver die was vergroot een messing hanger in de vorm van een gevleugelde menselijke phallus gevonden. Phallische hangers komen voor het eerst in West-Europa voor in de Romeinse tijd, zijn in de Middeleeuwen in brons en messing afwezig maar worden ten hedendage nog steeds gedragen in Zuid-Italië en Spanje als amulet. In de Napoleontische periode (1795-1815) zijn er kopieën van deze romeinse phallussen vervaardigd. Soldaten in de 'Grande Armée' van Napoleon Bonaparte droegen meerdere typen amuletten, waaronder amuletten die sterk op dit bewuste exemplaar geleken. De messing phallus is gevonden in een venig/moerig pakket. Dit zou een verklaring kunnen zijn voor het feit dat de phallus zijn oorspronkelijke messing-kleur behouden heeft en er geen patineringslaag heeft plaatsgevonden. Vanwege het voorkomen van 19e eeuwse kopieën van deze amuletten is er voor gekozen om de phallus als datering (ROMV- NTB) te geven.

Tabel 2: Archeologische terreinen, zaken en vondstlocaties ca. 500 m van het plangebied.

Direct ten oosten van het plangebied staat de boerderij 'Veezicht Mijn genoegen' uit 1930.²⁵ Dit pand, aan de Postelseweg 25, is een rijksmonument. Het pand ligt aan de voormalige weg van Eersel naar Duizel.

1.9 Gespecificeerde verwachting

In het plangebied kunnen archeologische resten vanaf de prehistorie aanwezig zijn. Tijdens warmere perioden in het Midden Paleolithicum tot en met het Laat Mesolithicum is het hele landschap geschikt voor bewoning en exploitatie door jager-verzamelaars. Waarschijnlijk geven jager-verzamelaars voor tijdelijke nederzettingen de voorkeur aan gebieden met een hoge biodiversiteit, goed zicht en drinkwater in de nabijheid (voor zowel mensen als prooidieren). Hieronder vallen overgangszones tussen lage/natte en hoge/droge gebieden zoals

²⁵ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2017

kronkelwaarden van rivieren, grotere beekdalen, flanken van dekzandruggen en hoge oevers van lokale vennen. 150 m ten zuidoosten van het plangebied zijn aantal vondsten uit Laat Paleolithicum tot en met Neolithicum gevonden.

De eerste landbouwers in het Neolithicum vestigen zich grotendeels op dezelfde locaties als jager-verzamelaars. De aanwezigheid van drinkwater, brandstof, bouw materiaal en de bodemvruchtbaarheid zijn hierbij leidend.

In het plangebied zijn hoge en lage enkeerdgronden aanwezig met respectievelijk diepe en ondiepe grondwaterstanden. Ten westen van het plangebied zijn beekerdgronden aanwezig.

Volgens de kadastrale minuut is het plangebied aan het begin van de 19^e eeuw onbebouwd en grotendeels in gebruik als weiland. Het landgebruik in de 20^e eeuw is deels bouwland. Mogelijk zijn de omstandigheden verbeterd, bijvoorbeeld door het ophogen van het terrein of het verbeteren van de afwatering.

In de jaren 80 van de 20^e eeuw wordt de weg in het noordoosten van het plangebied verlegd richting het oosten. In deze periode vinden ook grote veranderingen plaats in het westen en zuiden van het plangebied. In het zuiden wordt een bomenkwekerij aangelegd en in het westen wordt het huidige bedrijfsgebouw gebouwd. Tussen 2000 en 2015 vinden andere grote veranderingen plaats. Het verharde terrein in de westpunt wordt waarschijnlijk rond 2004 aangelegd. Ten noordoosten hiervan wordt rond 2010 een crossbaan aangelegd. Deze crossbaan maakt plaats voor drie woningen in 2013. De bomenkwekerij in het zuiden verdwijnt rond 2014.

De verwachting wordt als volgt gespecificeerd:

1. *Datering*

In het plangebied kunnen archeologische resten uit alle archeologische perioden aanwezig zijn.

2. *Complextype*

Er moet rekening gehouden worden met archeologische resten uit de periode van jager-verzamelaars, landbouwsamenlevingen en staatssamenlevingen gerelateerd aan bewoning, economie, infrastructuur, rituelen en begravingen.

3. *Omvang*

Archeologische resten gerelateerd aan bewoning kunnen worden beschouwd als vlakelementen met variabele omvang (klein tot groot). Sommige complextypen kunnen zich ook als puntelementen manifesteren (begravingen, depots) of als lijnelementen (wegen, watergangen, percelering).

4. *Diepteligging*

De top van het archeologische sporenniveau wordt verwacht onder een esdek of humeuze laag van ongeveer 50 tot 80 cm dik.

5. *Gaafheid en conservering (fysieke kwaliteit)*

In het plangebied komt grondwatertrap III en VI voor. Dit betekent dat de conservering van organische archeologische resten (zoals hout, textiel, leer en bot) ondieper dan 80 cm onder maaiveld (de maximale gemiddeld laagste grondwaterstand) slecht kan zijn.

Over de gaafheid en conservering van eventuele sporen en artefacten zijn verder geen nadere gegevens bekend.

6. *Locatie*

Archeologische resten kunnen in het hele plangebied aanwezig zijn.

7. *Uiterlijke kenmerken (prospectie kenmerken):*

Uiterlijke kenmerken: Archeologische resten van jager-verzamelaars bestaan hoofdzakelijk uit ondiepe sporen (haardkuilen) en strooiingen van vuursteen. Daarnaast kunnen resten zonder bodemkundige context zoals vuurstenen werktuigen (pijlpunten, bijlen) en wildvallen aanwezig zijn. Archeologische resten uit landbouwsamenlevingen kunnen bestaan uit sporen in de natuurlijke ondergrond zoals resten van beer- en/of waterputten of afvalkuilen, paalsporen en greppels. Daarnaast kunnen fragmenten aardewerk (urnen), crematieresten en inhumaties aanwezig zijn. Fragmenten hiervan kunnen door ploegwerkzaamheden ook in de bouwvoor of (als deze aanwezig is) bouwlanddek aanwezig zijn. Archeologische resten van staatssamenlevingen hebben vergelijkbare uiterlijke kenmerken. Daarnaast moet rekening gehouden worden met resten van steenbouw, uitbraaksleuven, grotere kuilen of putten, en sporen van ontginningen. Bebouwing uit de Nieuwe tijd wordt in het plangebied niet verwacht.

Prospectiekenmerken: Archeologische resten kenmerken zich door een spreiding van artefacten, hoofdzakelijk vuursteen en/of een sporenniveau.

8. *Mogelijke verstoringen*

Door bouw- en sloopactiviteiten in de 20^e en 21^e eeuw, met name in het westen van het plangebied, kunnen archeologische resten zijn vergraven (figuur 29). Tevens zijn verspreid over het plangebied bomen (bossen en bomenkwekerij) verwijderd waardoor archeologische resten vergraven kunnen zijn. In het noordoosten heeft een weg gelegen die deels verwijderd is.

2 Conclusie

1. *Waaruit bestaan de voorgenomen bodemingrepen?*

De exacte aard en omvang van de ingrepen zijn nog niet bekend.

2. *Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied in termen van geomorfologie, geologie en bodemkunde?*

De ondergrond van het plangebied bestaat uit Pleistocene rivierafzettingen. Deze afzettingen zijn mogelijk bedekt met een pakket dekzand. In het plangebied is sprake van natte omstandigheden of het ligt op de overgang van een nat naar een hoger droog gebied. Circa 500 m ten noorden van het plangebied bevindt zich de Kleine Beerze. De lage delen van het landschap ten westen van Eersel wateren af richting deze beek. Dit geldt ook voor de watergang die tot in de 19^e eeuw door het midden van het plangebied loopt. In het plangebied zijn hoge en lage enkeerdgronden aanwezig. Het is mogelijk dat het humeuze dek van de enkeerdgrond in één keer is opgebracht en geen oud bouwlanddek of plaggendek betreft.

3. *Is sprake van bekende bodemverstoringen?*

Door het plangebied heeft een waterloop gestroomd die in de loop van de 20^e eeuw deels is gedempt en verlegd. Het landgebruik in de 19^e eeuw is weiland. Vermoedelijk was sprake van natte omstandigheden. Het landgebruik in de 20^e eeuw is deels bouwland waarvoor het terrein mogelijk is opgehoogd.

De huidige Postelseweg (Voormalige Wolverstraat) in het noordoosten van het plangebied is in de jaren 80 en 90 van de 20^e eeuw verlegd naar het oosten. De noordoostelijke hoek is in 2012 gebruikt als gronddepot of bouwplaats (figuur 28). Hierbij kan de bodem verstoord zijn geraakt.

In het zuidwesten van het plangebied heeft rond 1900 een bos gestaan. Bij het verwijderen van dit bos tussen 1900 en 1930 kunnen archeologische resten zijn vergraven. In het zuiden van het plangebied is tussen 1980 en 2000 een bomenkwekerij gesitueerd. Mogelijk is hier de bodem tot ongeveer 50 cm -mv verstoord. Tussen 1980 en het heden vinden in het zuidwesten meerdere bouw en sloopwerkzaamheden plaats, waaronder de aanleg van een crossbaan en de bouw van woningen. Hierbij kunnen archeologische resten zijn vergraven. In het oosten van het plangebied bevindt zich een vijver. Bij de aanleg van deze vijver kunnen tevens archeologische resten zijn vergraven.

De potentiële verstoringen staan afgebeeld in figuur 29.

4. *Wat is de historische ontwikkeling van het plangebied?*

In het begin van de 19^e eeuw is het landgebruik voornamelijk weiland. Enkel in de zuidwestpunt is het landgebruik heide. In het noordoosten van het plangebied ligt een weg tussen Eersel en Duizel. In de loop van de 19^e en 20^e eeuw varieert het landgebruik tussen weiland bouwland en bos. In de jaren 80 van de 20^e eeuw wordt de weg in het noordoosten van het plangebied verlegd richting het oosten. In deze periode vinden ook grote veranderingen plaats in het westen en zuiden van het plangebied. In het zuiden wordt een bomenkwekerij aangelegd en in het westen wordt het huidige bedrijfsgebouw gebouwd. Tussen 2000 en 2015 vinden andere grote veranderingen plaats. Het verharde terrein in de westpunt wordt waarschijnlijk rond 2004 aangelegd. Ten noordoosten hiervan wordt rond 2010 een crossbaan aangelegd. Deze crossbaan maakt plaats voor drie woningen in

2013. De bomenkwekerij in het zuiden verdwijnt rond 2014.

5. *Is sprake van bekende archeologische waarden (zoals AMK terreinen, vondstlocaties, historische kernen) in het plangebied en directe omgeving, en zo ja welke?*

In het plangebied liggen geen archeologische waarnemingen en geen (delen van) archeologische terreinen. Het plangebied is niet eerder archeologisch onderzocht.

150 tot 200 m ten oosten van het plangebied bevindt zich AMK terrein 16.827, de historische kern van Eersel. Hier bevinden zich drie vondstlocaties uit de Late Middeleeuwen tot Nieuwe Tijd.

130 tot 150 m ten zuidoosten van het plangebied zijn twee vondstlocaties met een aantal vondsten uit het Paleolithicum tot en met het Neolithicum geregistreerd. Deze vondsten zijn aangetroffen op de flank van de dekzandrug waarop Eersel ligt, ongeveer een meter hoger dan het plangebied.

Archeologische onderzoeken binnen een straal van 500 m rondom het plangebied hebben geen archeologische waarden opgeleverd.

6. *Kunnen archeologische resten in het plangebied aanwezig zijn? Zo ja, wat is daarvan op hoofdlijnen de omvang, ligging, aard en datering?*

Er zijn aanwijzingen dat het plangebied altijd een laag en nat gebied is geweest, en daardoor tot in de 19^e eeuw ongeschikt voor landbouw en bewoning. Er zijn echter nog onvoldoende gegevens beschikbaar om te stellen dat geen archeologische resten aanwezig zouden zijn.

In het hele plangebied moet daarom vooralsnog rekening gehouden worden met archeologische resten uit alle archeologische perioden in de top van de Pleistocene afzettingen of, indien aanwezig, dekzand. Bewoningsresten uit de Nieuwe tijd worden niet verwacht.

7. *Worden deze archeologische waarden verstoord door de voorgenomen bodemingrepen? Zo ja, op welke wijze?*

De exacte ingrepen zijn nog niet bekend. Het kan dus niet uitgesloten worden dat archeologische resten verstoord gaan worden.

8. *Welke vervolgstap(pen) kunnen worden genomen om rekening te houden met (mogelijke) archeologische resten?*

Aanbevolen wordt om nader te bepalen wat de aard en intactheid van het bodemprofiel is om vast te stellen of archeologische aanwezig kunnen zijn.

9. *Indien vervolgonderzoek wordt geadviseerd: Welke methode(n), techniek(en) en strategie(ën) van Inventariserend veldonderzoek zijn hiervoor geschikt?*

De meest geschikte wijze om nader te bepalen wat de aard en intactheid van het bodemprofiel is, is het uitvoeren van een archeologisch verkennend booronderzoek.

3 Advies

De landschappelijke ligging, de bodem en het historische landgebruik geven geen eenduidig beeld over de omstandigheden in het plangebied. Om beter grip te krijgen op de landschappelijke ligging en daarmee de kans op het aantreffen van eventuele archeologische resten, adviseert Bureau voor Archeologie om in het hele plangebied (alle ontwikkelingsvlakken) nader te bepalen wat de aard en intactheid van het bodemprofiel is door middel van een verkennend booronderzoek.

Dit onderzoek is met grote zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat bij de graafwerkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen op plaatsen en dieptes waar die niet worden verwacht. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden bij de Minister van OCW in overeenstemming met de Erfgoedwet. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente Eersel.

4 Literatuur

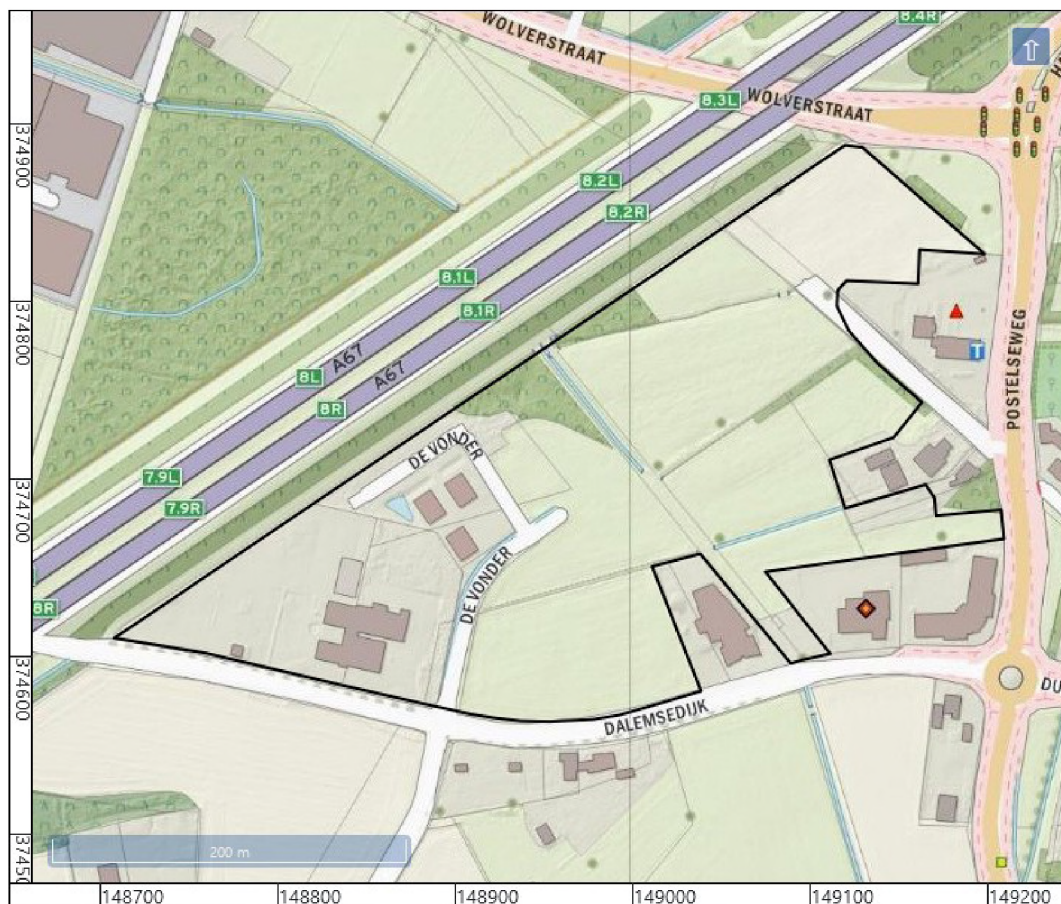
- Alma, X.J.F. 2008. 'Eersel, Markt - De kwakkelaar'. ADC Rapport 1342. ADC ArcheoProjecten.
- Alterra. 2014. 'Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, digitale en landsdekkende versie'. Wageningen.
- Blaeu, J. 1665. 'Qvarta Pars Brabantiae'. Amsterdam.
<https://objects.library.uu.nl/reader/index.php?obj=1874-403826&lan=en#page/10/65/49/106549929028174186594164328950961512973.jpg/mode/1up>.
- Cohen, K. M., E. Stouthamer, H.J. Pierik, en A. H. Geurts. 2012. 'Digitaal Basisbestand Paleogeografie van de Rijn-Maas Delta'. Dept. Physical Geography. Utrecht University. <http://persistent-identifier.nl/?identifier=urn:nbn:nl:ui:13-nqjn-zl>.
- Deville, T., S. Houbrechts, en J. Orbons. 2011. 'De Draaiboom , Eersel'. ArcheoPro Archeologisch rapport 1075. ArcheoPro.
- Ellenkamp, G.R. 2006. 'Plangebied "Beschermd dorpsgebied Markt-Hint-Vlierbos", locatie De Velden'. RAAP notitie 1509. RAAP Archeologisch Adviesbureau.
- Gemeente Eersel. 'Interactieve erfgoedkaart van gemeente Eersel in Zuidoost-Brabant.' <https://atlas.odzob.nl/portal/apps/MapSeries/index.html?appid=a8353b45304a467fbbd2728812965dbf>.
- HSK De Acht Zaligheden. 2022. 'De Acht Zaligheden'. <https://www.hskdeachtzaligheden.nl/>.
- Kadaster. 1811. 'Kadastrale Minuten'. 1832. <http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>.
 ———. 2013. 'BAG-Viewer'. <http://bagviewer.geodan.nl/index.html>.
- Krabbenborg, A.J. 1962. 'De bodemgesteldheid van het ruilverkavelingsgebied "de Zaligheden "''. Stiboka. <https://wur.on.worldcat.org/oclc/1032806198>.
- Krekelbergh, N.J. 2009. 'Plangebied Eersel Toekomstige Gemeentewerf Hertstraat'. BAAC Rapport V-09.0096. BAAC.
- Lascaris, M. 2003. 'Verslag bureauonderzoek archeologische waarden plangebied Eersel West, Medisch Centrum'. Zuidnederlandse Archeologische Notities 2. Archeologisch Instituut Vrij Universiteit.
 ———. 2007. 'Verslag van het archeologisch bureau- en booronderzoek voor het project parkeren oostzijde markt te Eersel'. Zuidnederlandse Archeologische Notities 98.
- Lathouwers, F. 2012. 'Actualisatie bodemkwaliteitskaart gemeente Eersel'. 505306. SRE Milieudienst.
- Maas, G.J., W.M. van der Meij, S.P.J. van Delft, en A.H. Heidema. 2019. 'Toelichting bij de legenda Geomorfologische kaart Nederland 1:50.000 (2019), achtergronddocument bij het landsdekkende digitale bestand'. Wageningen: Wageningen Environmental Research. <http://legendageomorfologie.wur.nl/>.
- de Mulder, E.J.F. 2003. 'De ondergrond van Nederland'. Wolters-Noordhoff.
- Nilesen, R., S. Koeman, en T. Deville. 2010. 'Bureauonderzoek en Verkennend Veldonderzoek d.m.v. Boringen Ganzestaartsedijk te Duizel gemeente Eersel'. Synthegra Rapport S083384. Synthegra BV.
- van Putten, M. J. 2008. 'Gemeente Eersel Plangebied Postelseweg te Eersel'. BAAC Rapport V-08.0376. BAAC.
- Rensink, E., H.J.T. Weerts, M. Kosian, H. Feiken, en B.I. Smit. 2015. 'Archeologische Landschappenkaart van Nederland. Methodiek en kaartbeeld'. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

- <https://doi.org/10.17026/dans-xf6-ywnd>.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. 2016. '*Kaart van verdedigingswerken, alle linies en stellingen*'. <https://landschapinnederland.nl/bronnen-en-kaarten/militaire-landschapskaart>.
- . 2017. '*Rijksmonumentenregister*'. *Cultureelerfgoed.nl*.
<https://cultureelerfgoed.nl/monumentenregister>.
- . 2021. '*Archis3 - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed*'.
<https://archis.cultureelerfgoed.nl/#/login>.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, en Data Archiving and Networking Services. '*e-depot voor de Nederlandse archeologie*'. <http://www.edna.nl>.
- van der Sijs, N. 2010. '*Etymologiebank*'. <http://www.etymologiebank.nl>.
- SIKB. 2018. '*BRL 4000: Beoordelingsrichtlijn Archeologie, versie 4.1*'. SIKB.
https://www.sikb.nl/doc/BRL4000/BRL%20SIKB%204000%20Archeologie%20versie%204_1.pdf.
- Stichting RAAP. 2017. '*Indicatieve Kaart Militaire Waarden (IKME)*'.
- TNO, H.J.T. Weerts, F.S. Busschers, J. Huizer, J.H.J. Ebbing, F.D. de Lang, W.E. Westerhoff, e.a. 2013. '*Lithostratigrafische Nomenclator van de Ondiepe Ondergrond, versie 2013*'. *DINOloket*.
<https://www.dinoloket.nl/nomenclator-ondiep>.
- '*Topotijdreis*'. <http://www.topotijdreis.nl/>.
- Verhees, H. 1794. '*Kaart Figuratief van het grootste gedeelte van Bataafsch Braband, bevattende de Meyerye van 's Bosch, bestaande in de vier kwartieren...*'
<https://proxy.archieven.nl/0/2D1069803F7043FCA7EC25DFAB5BBEA1>.

Figuren



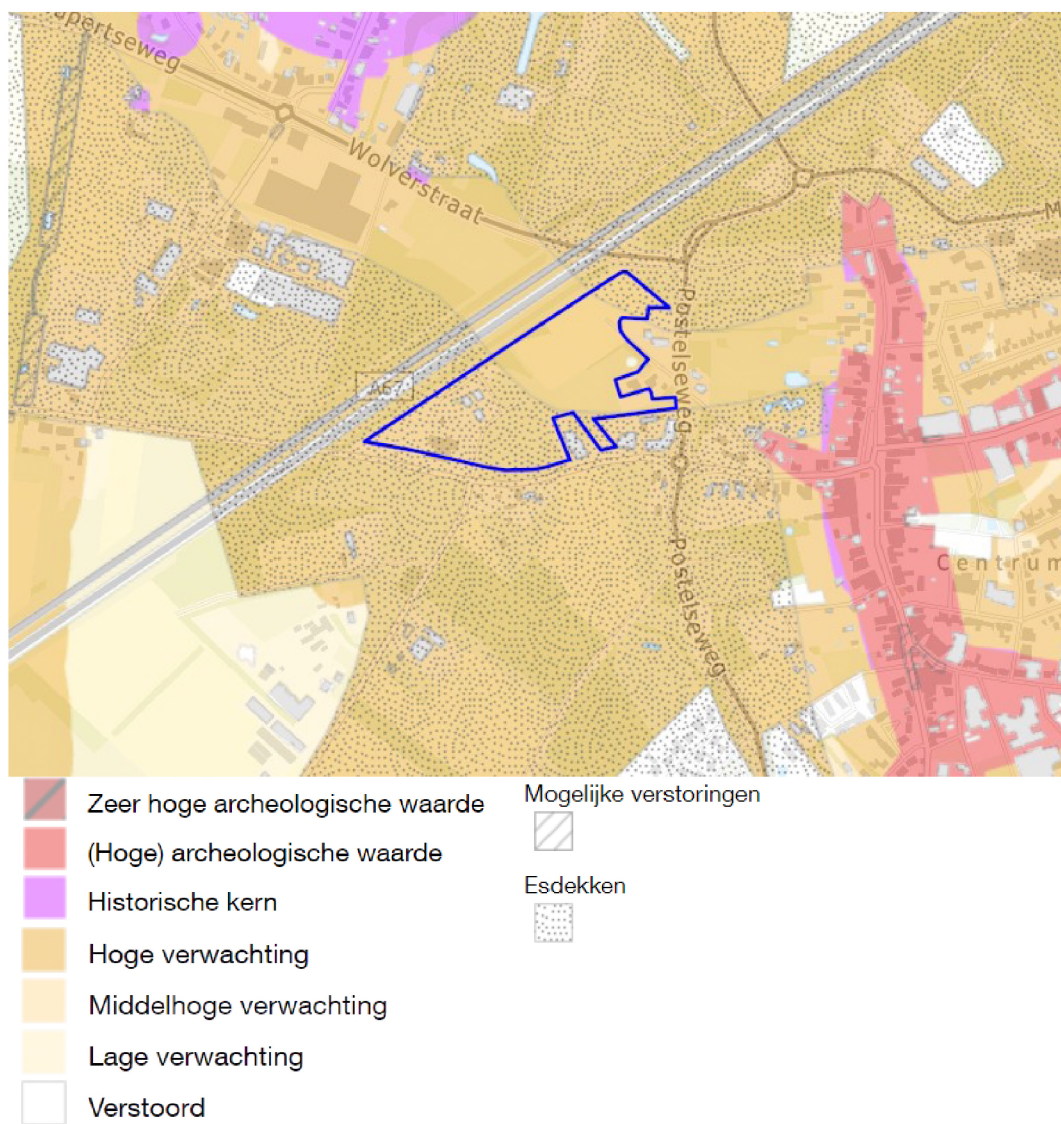
Figuur 2: Luchtfoto actueel.



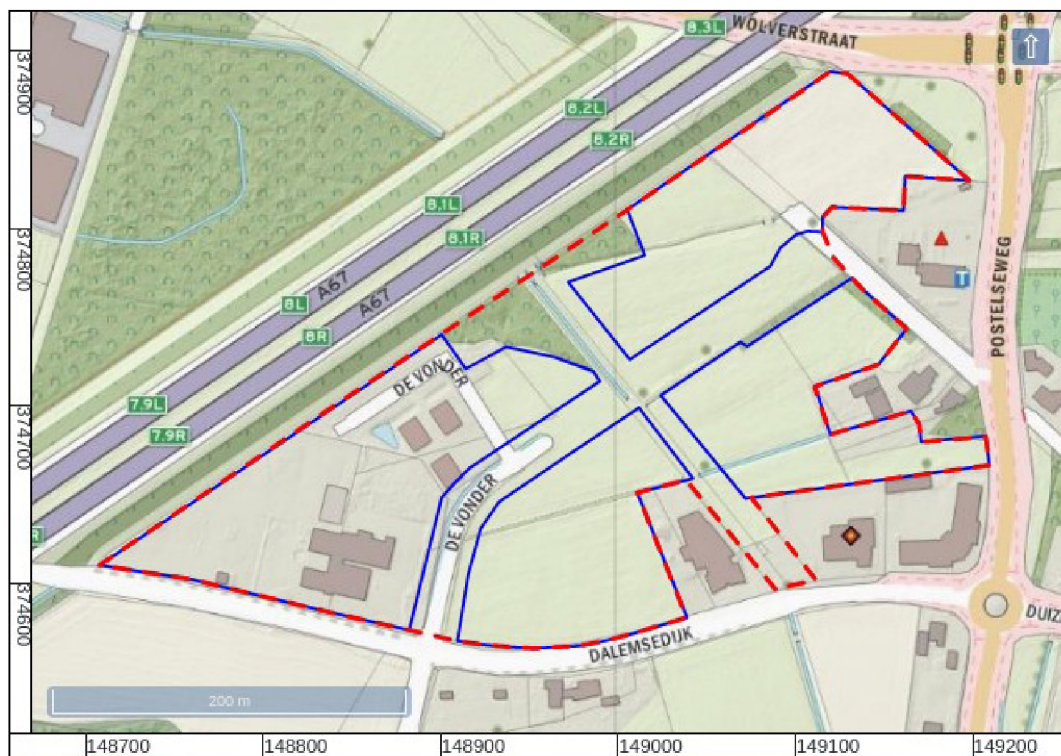
Figuur 3: Topografische kaart.



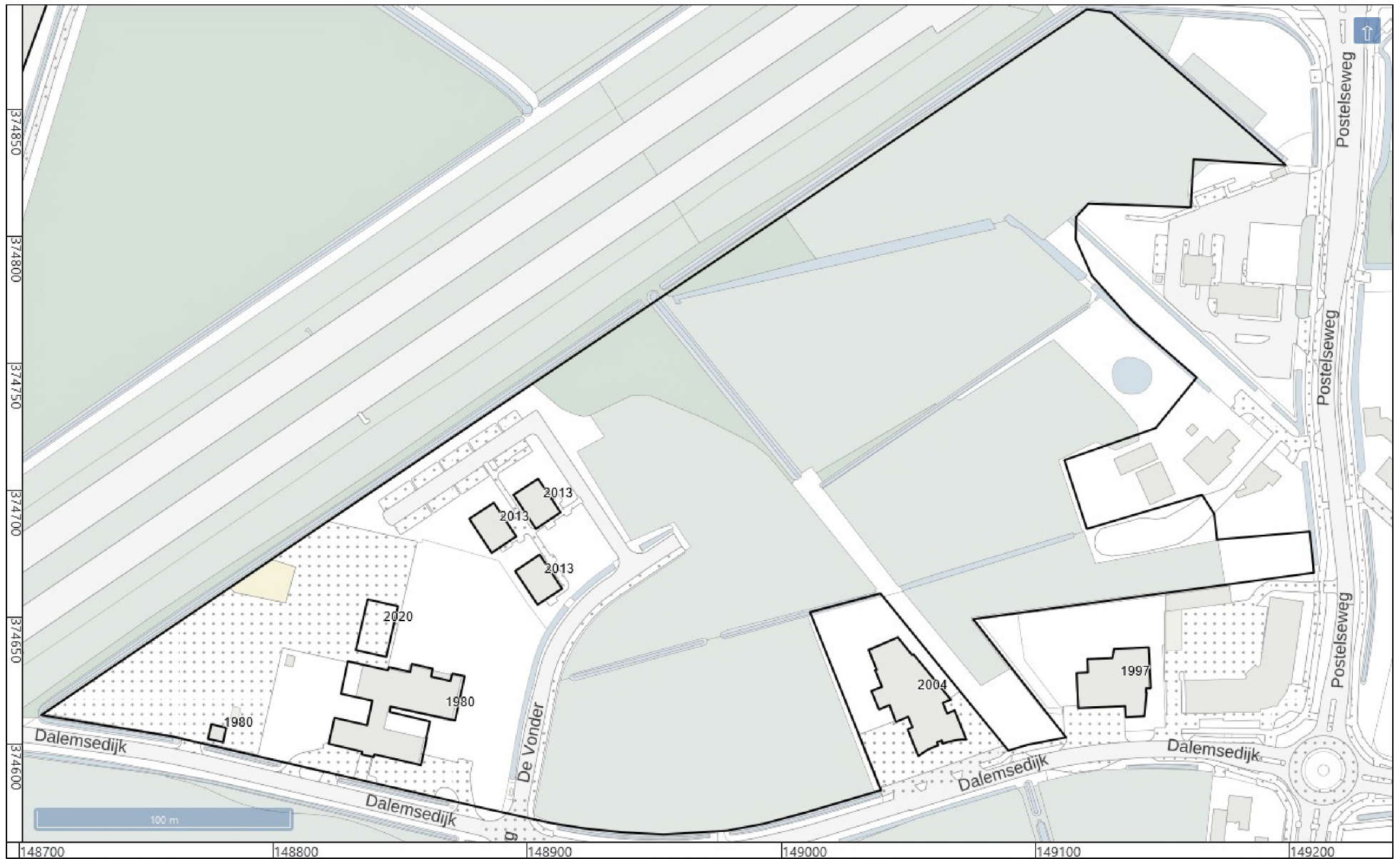
Figuur 4: Het plangebied (rood) met onderzoeksgebied (zwart onderbroken lijn).



Figuur 5: Het plangebied op de archeologische verwachting en waardenkaart uit 2015 (Gemeente Eersel).



Figuur 6: Plangebied en ontwikkelingsvlakken.



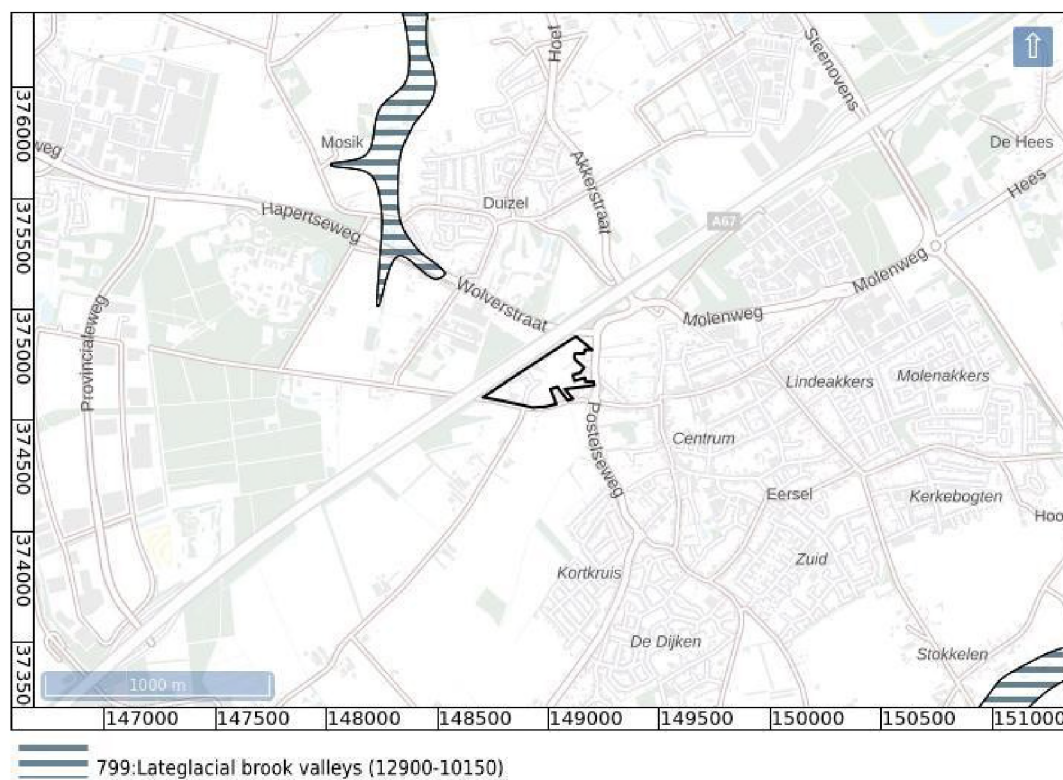
Figuur 7: Bouwjaren (Kadaster 2013).



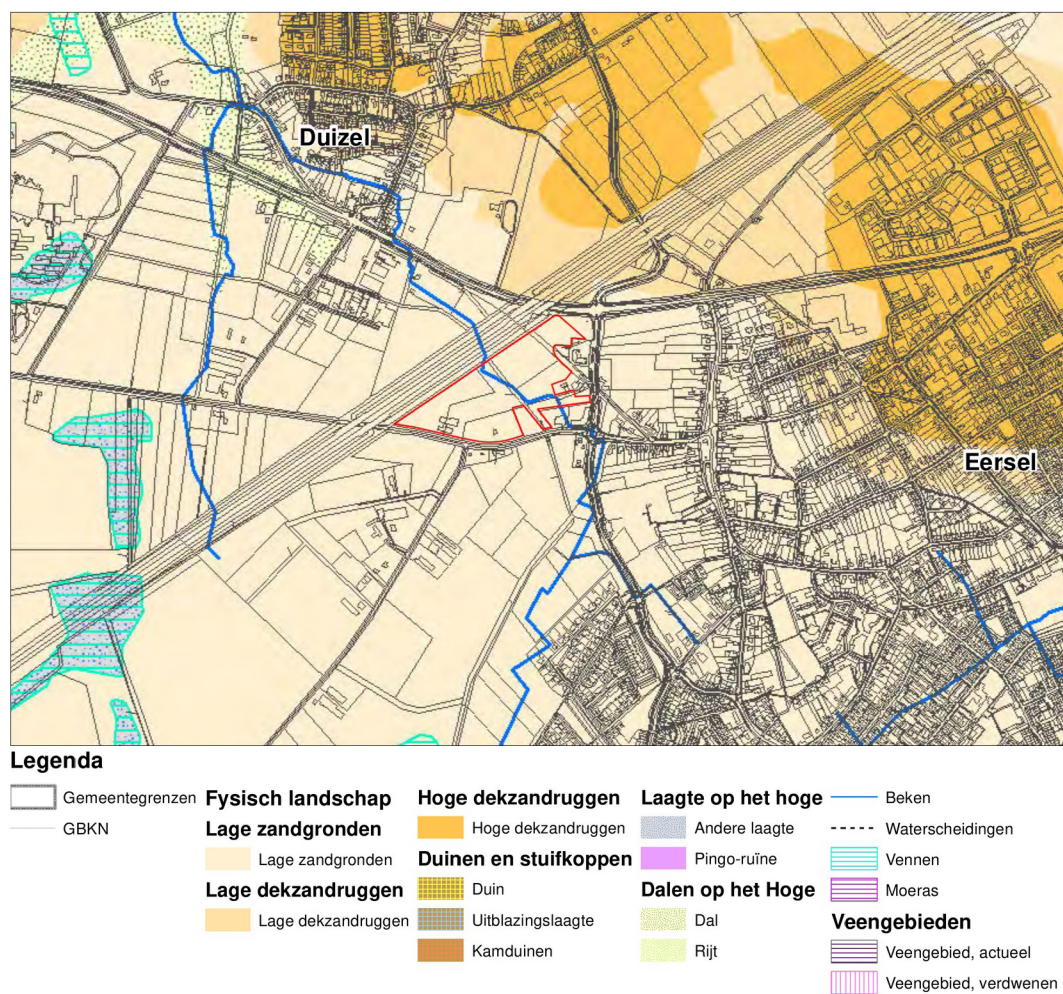
Figuur 8: Overzicht van het plangebied, kijkend vanaf het noordoosten naar het zuidwesten.



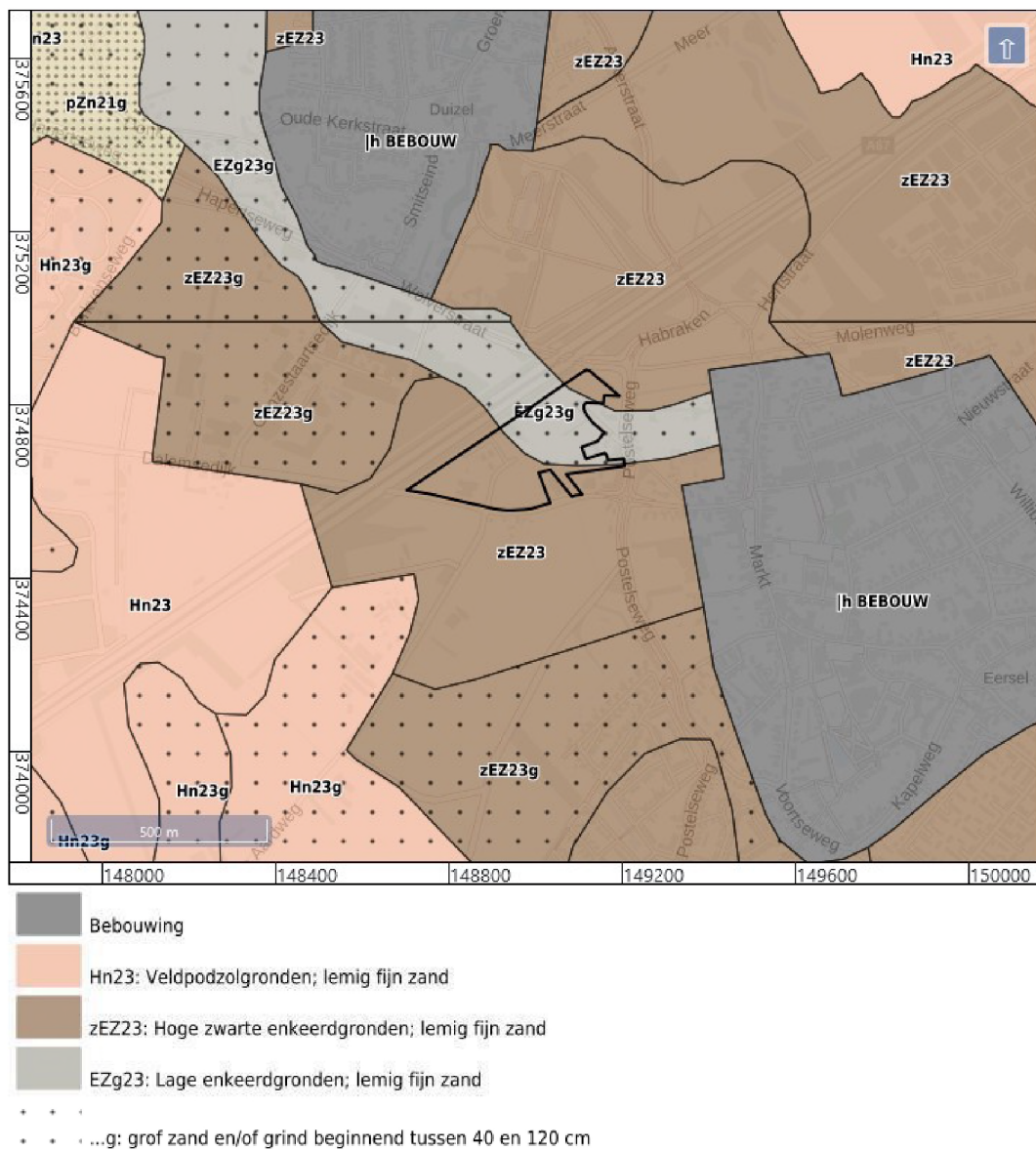
Figuur 9: Overzicht van het plangebied, kijkend vanuit het midden naar het zuidoosten.



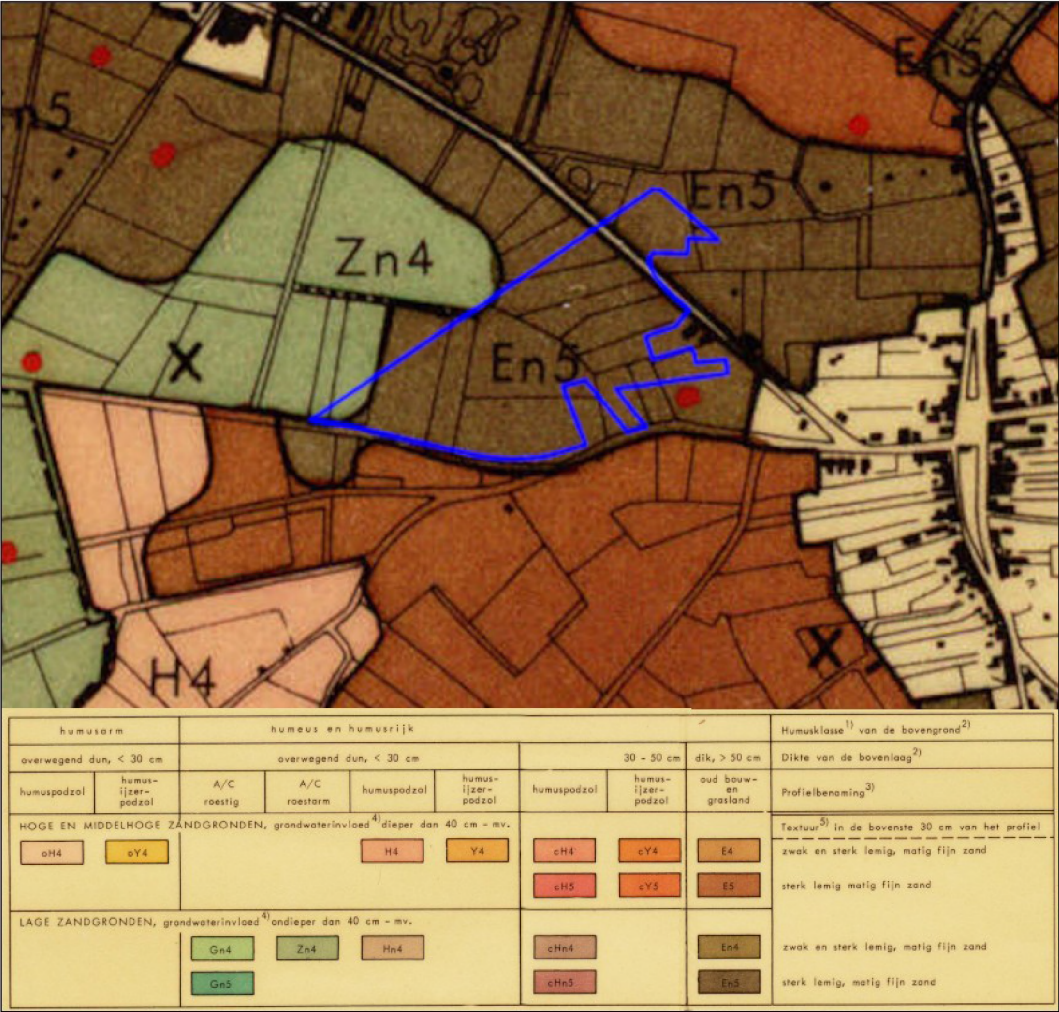
Figuur 10: Beddingordels Laat Glaciaal - Vroeg Holoceen (Cohen e.a. 2012).



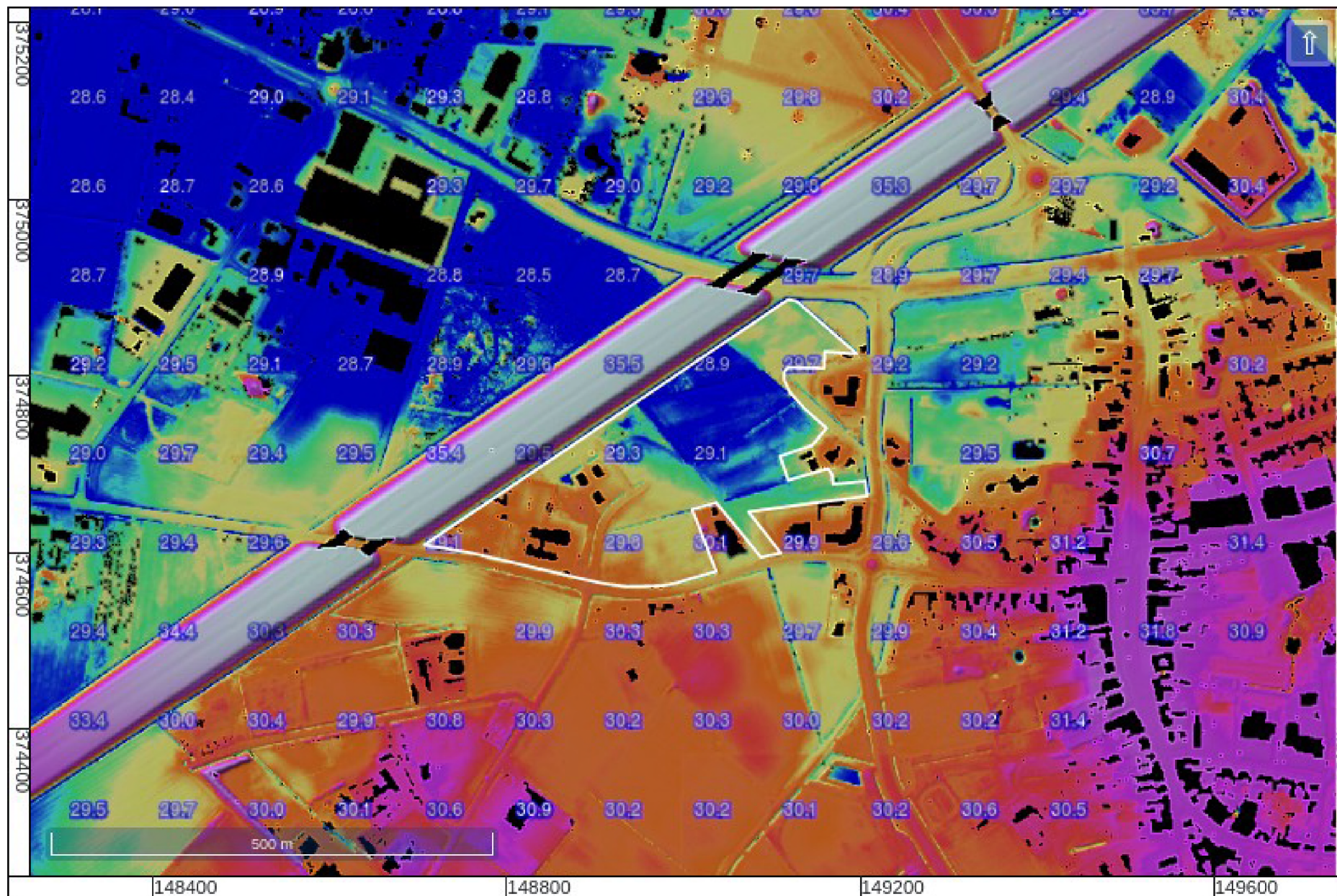
Figuur 11: Kaart fysisch landschap Erfgoed kaart Eersel (Gemeente Eersel).



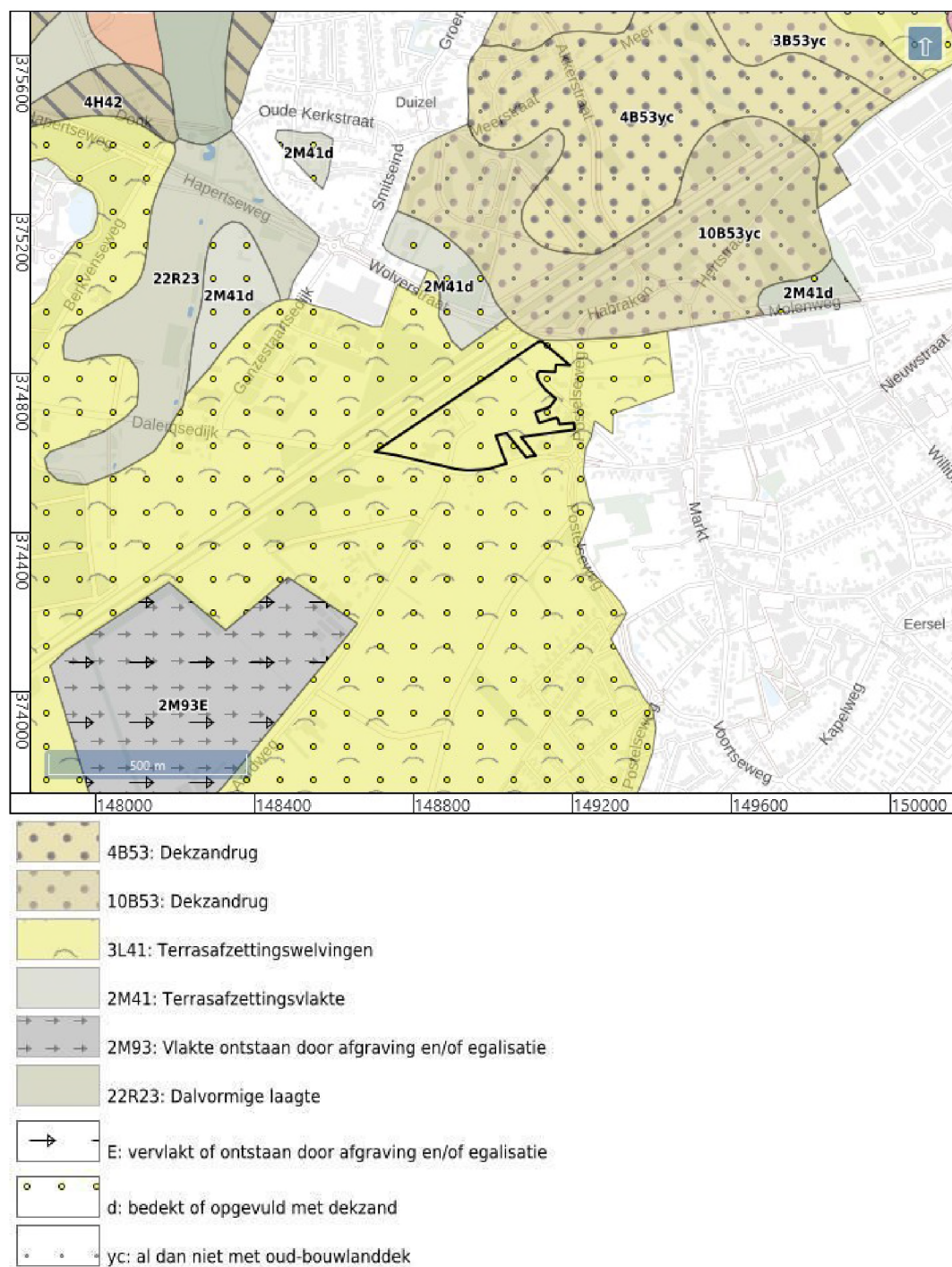
Figuur 12: Bodemkaart (Alterra 2014).



Figuur 13: Bodemkaart ruilverkaveling de Zalingheden (Krabbengborg 1962).



Figuur 14 Hoogte-reliëfkaart detail. Hoogtewaarden in meters ten opzichte van N.A.P.

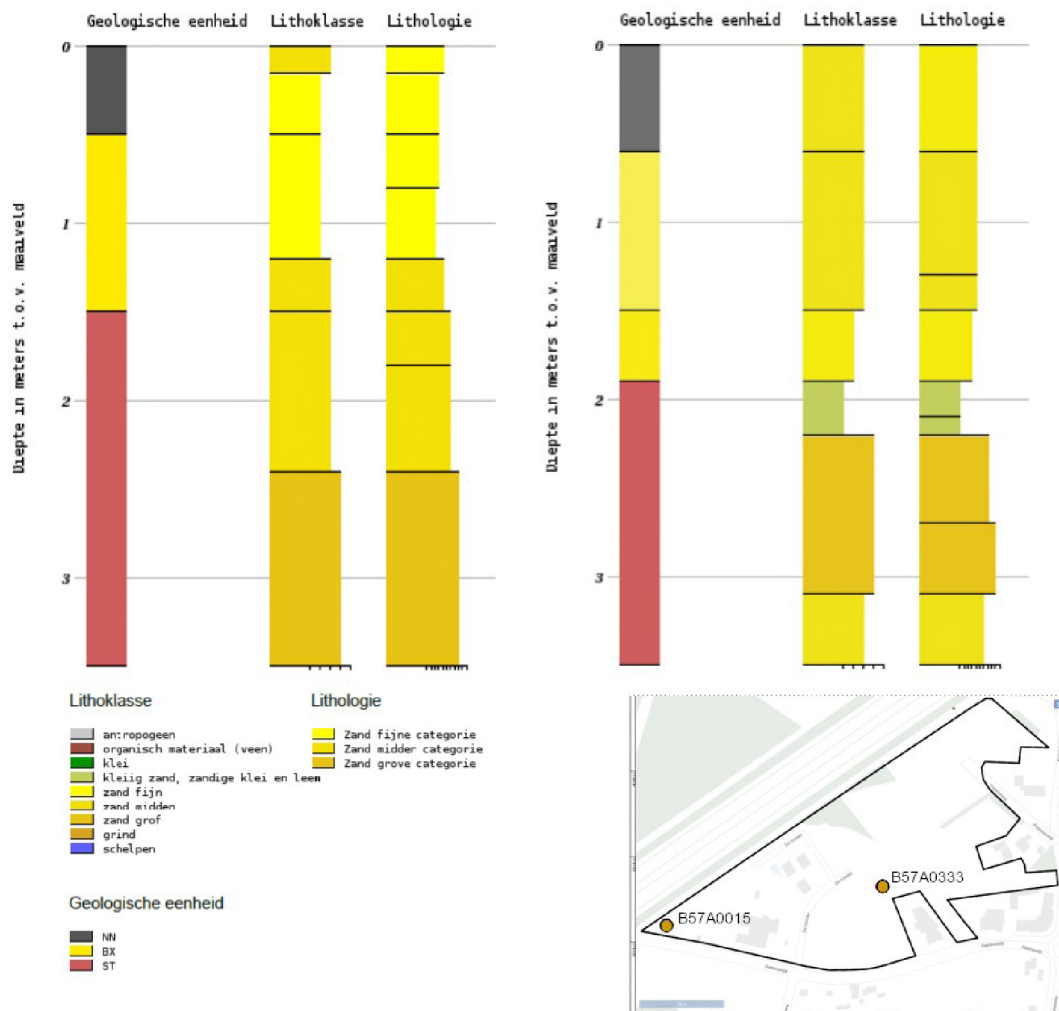


Figuur 15: Geomorfologische kaart (Maas e.a. 2019).

Boormonsterprofiel en interpretatie BRO GeoTOP v1.4.1

Identificatie: B57A0015
 Coördinaten: 148740, 374620 (RD)
 Maaiveld: 29.10 m t.o.v. NAP
 Diepte t.o.v maaiveld: 0.00 m - 10.00 m
 Geselecteerde diepte: 0.00 m - 3.50 m

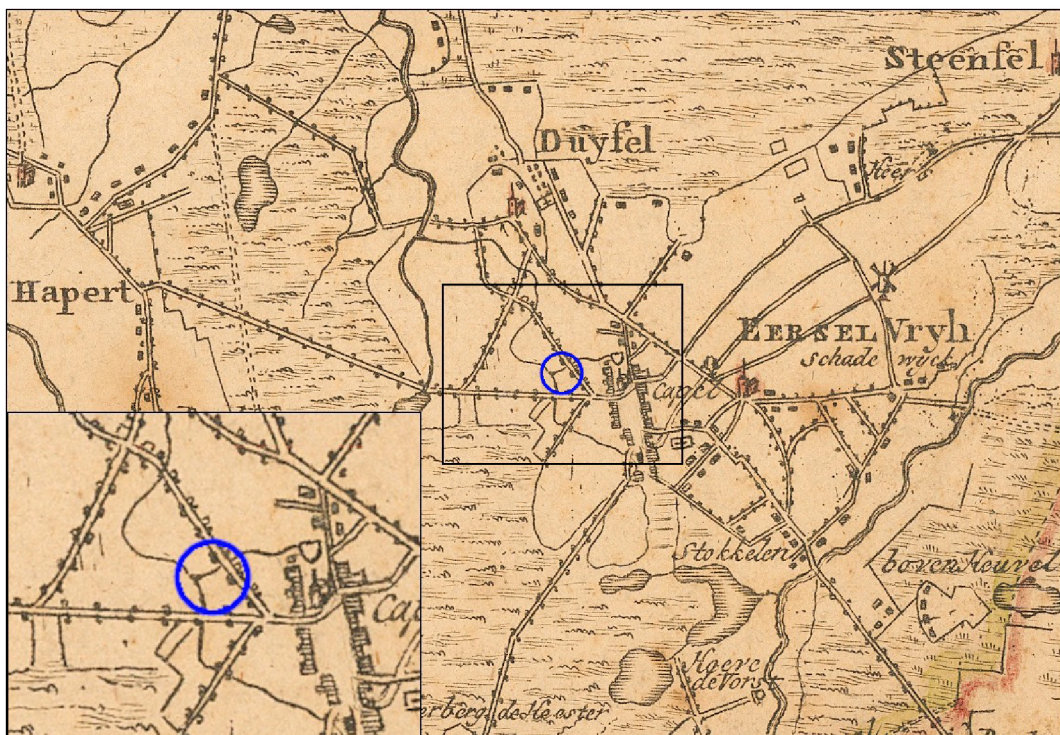
Identificatie: B57A0333
 Coördinaten: 149000, 374666 (RD)
 Maaiveld: 29.60 m t.o.v. NAP
 Diepte t.o.v maaiveld: 0.00 m - 3.80 m
 Geselecteerde diepte: 0.00 m - 3.50 m



Figuur 16 Boorprofielen uit DINOloket (TNO e.a. 2013)



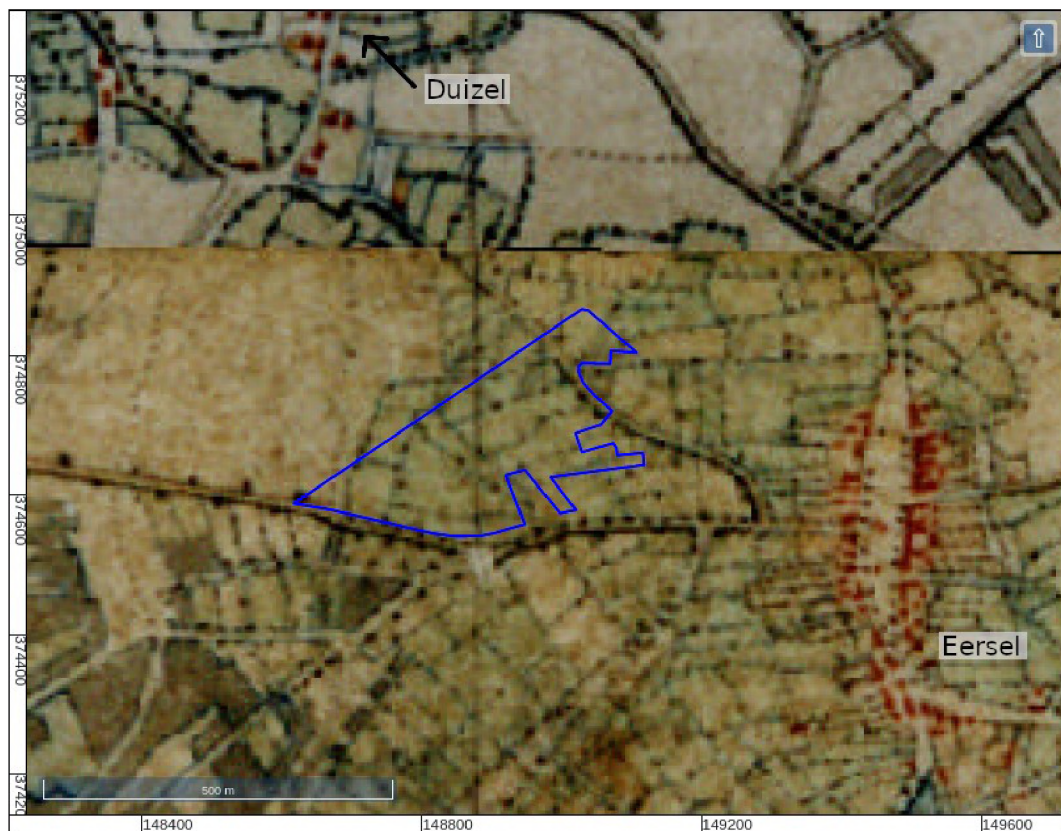
Figuur 17: Het plangebied op de kaart van Qvarta Pars Brabantia uit 1664 (Blaeu 1665).



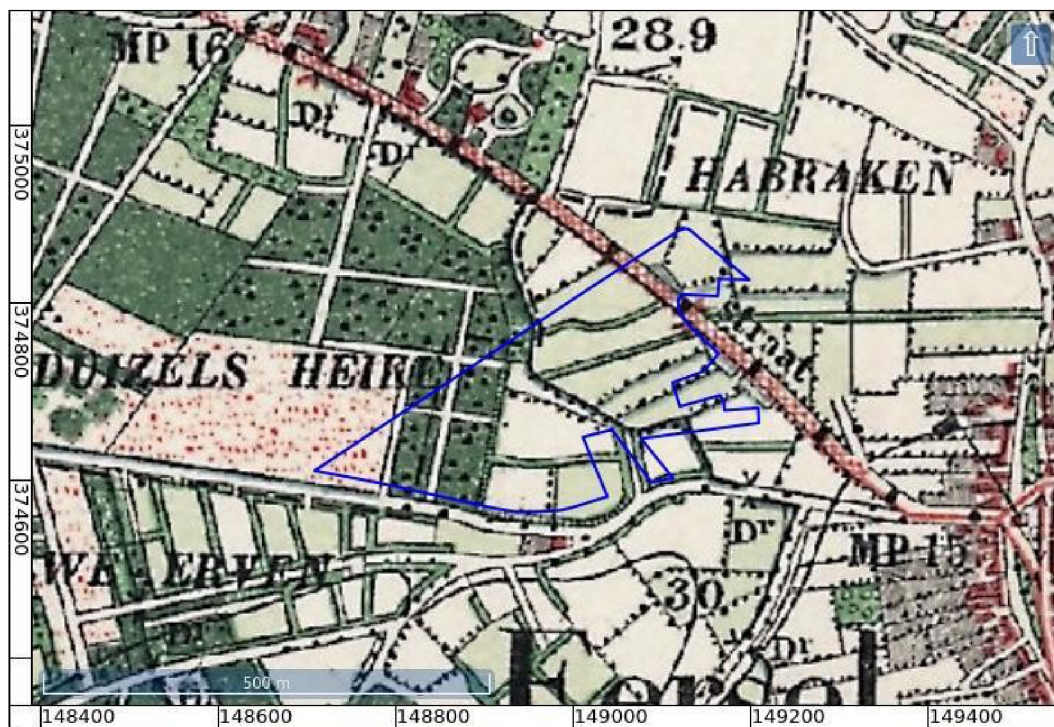
Figuur 18: Het plangebied op de kaart figuratief van het grootste gedeelte van Bataafsch Braband (Verhees 1794).



Figuur 19: Het plangebied op het kadastraal minuutplan 1811- 1832, gemeente Duizel en Steensel, sectie A, blad 2 (links) A02 en gemeente Eersel, sectie F, blad 1 (rechts; Kadaster 1811).



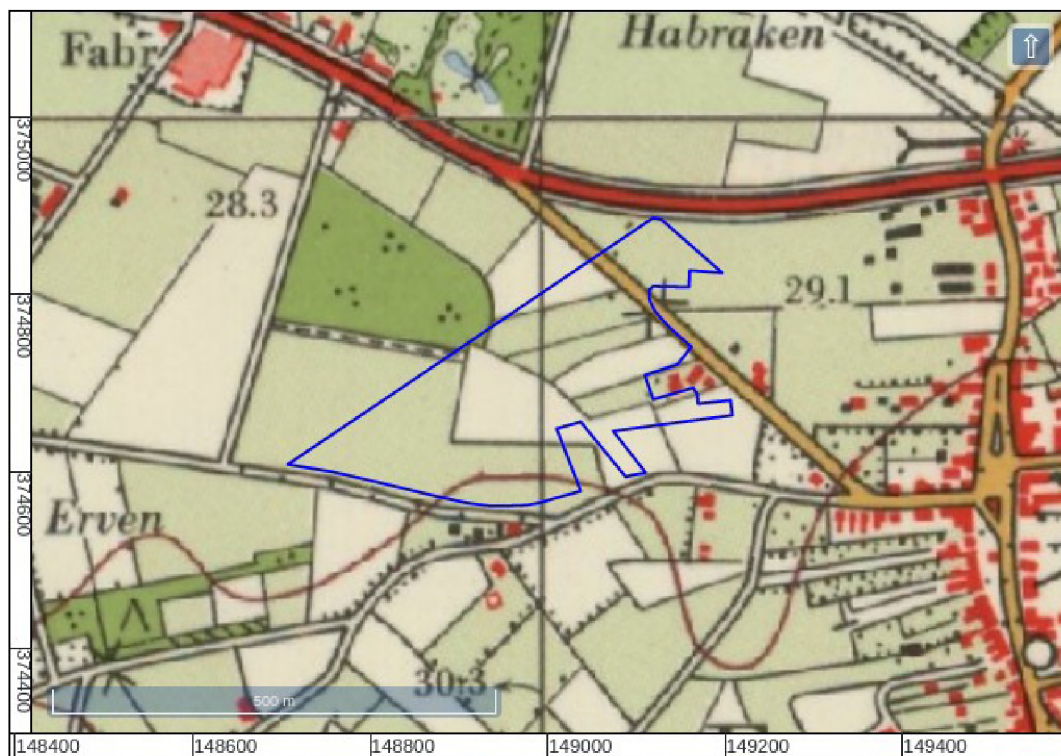
Figuur 20: Topografisch militaire kaart 1850.



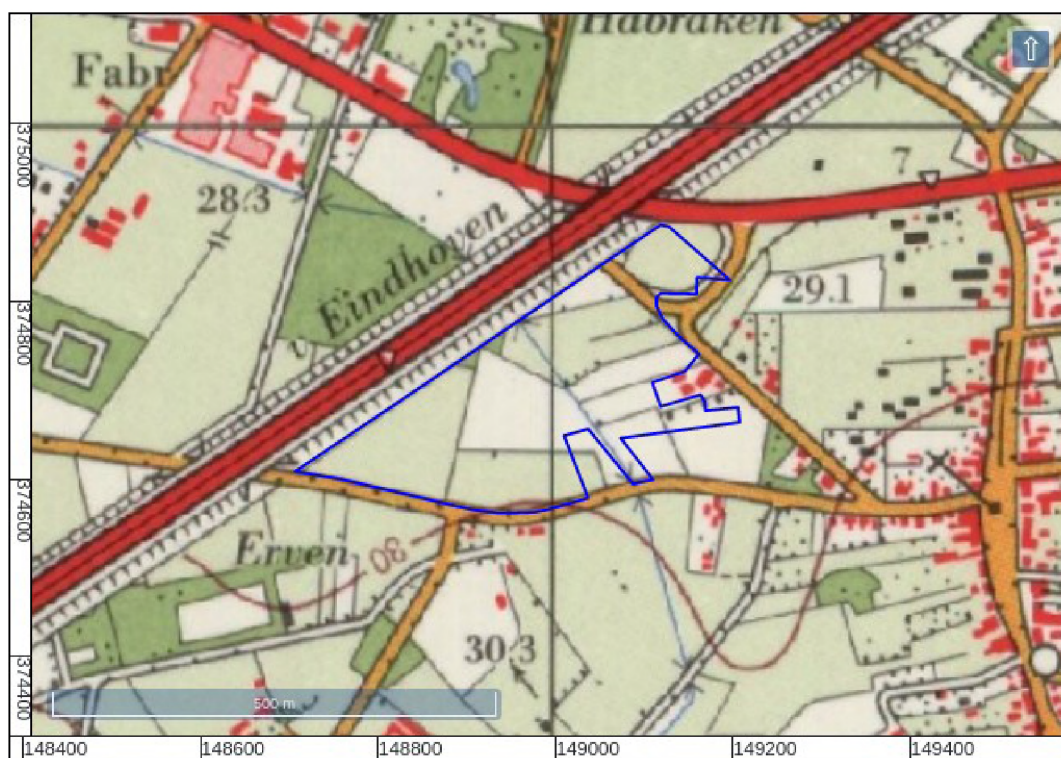
Figuur 21: 706-2359-BLADEL-1901.



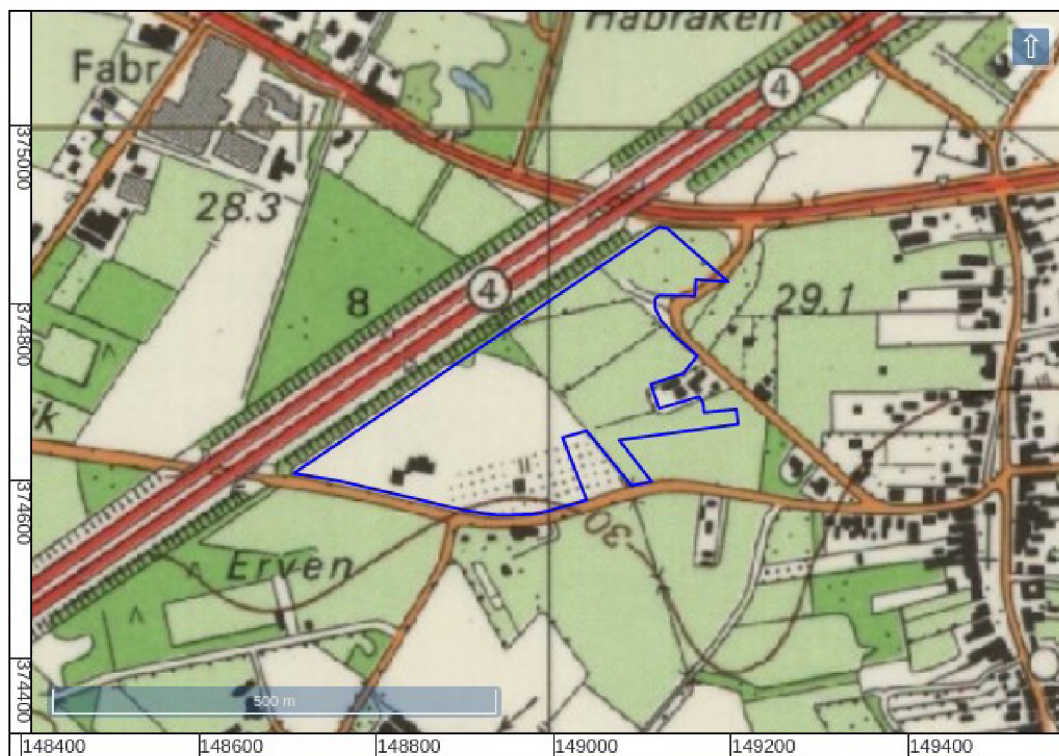
Figuur 22: 706-2361-BLADEL-1927.



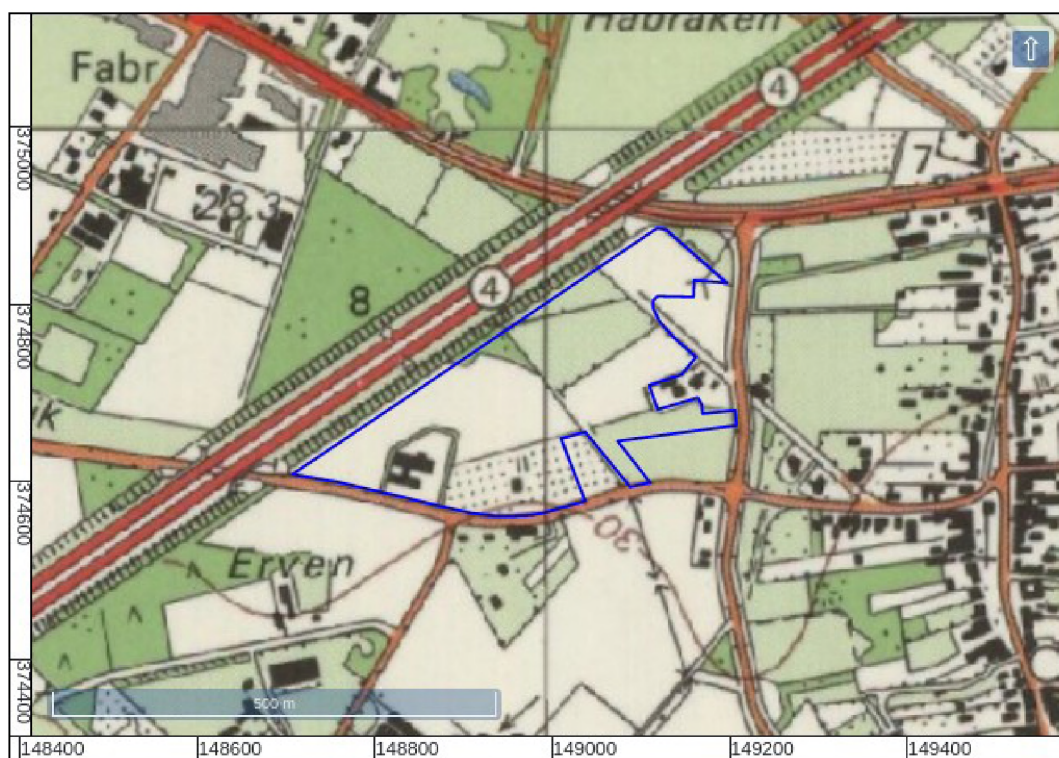
Figuur 23: 57A-1963-Bladel.



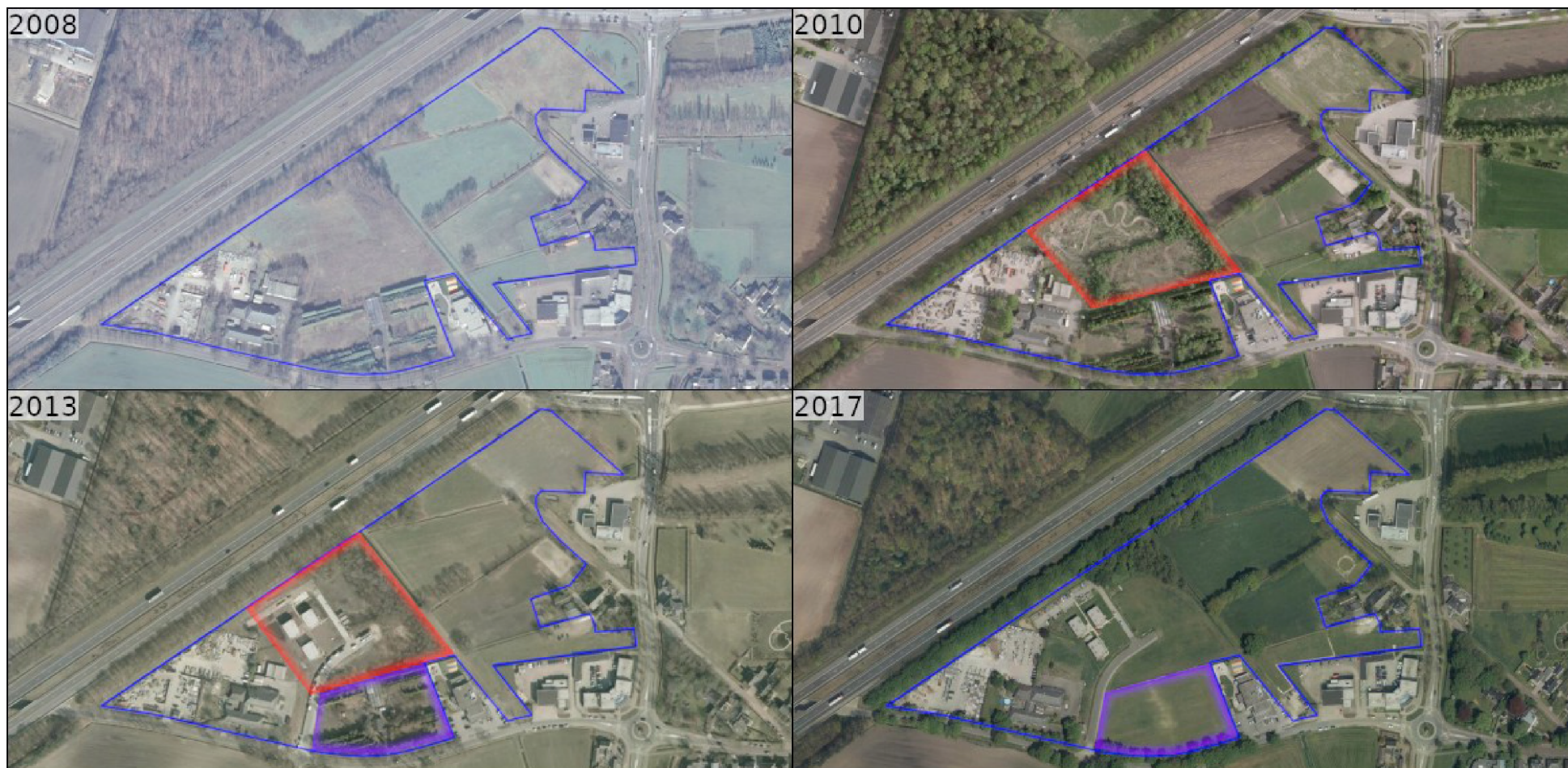
Figuur 24: 57A-1973-Bladel.



Figuur 25: 57A-1985-Bladel.



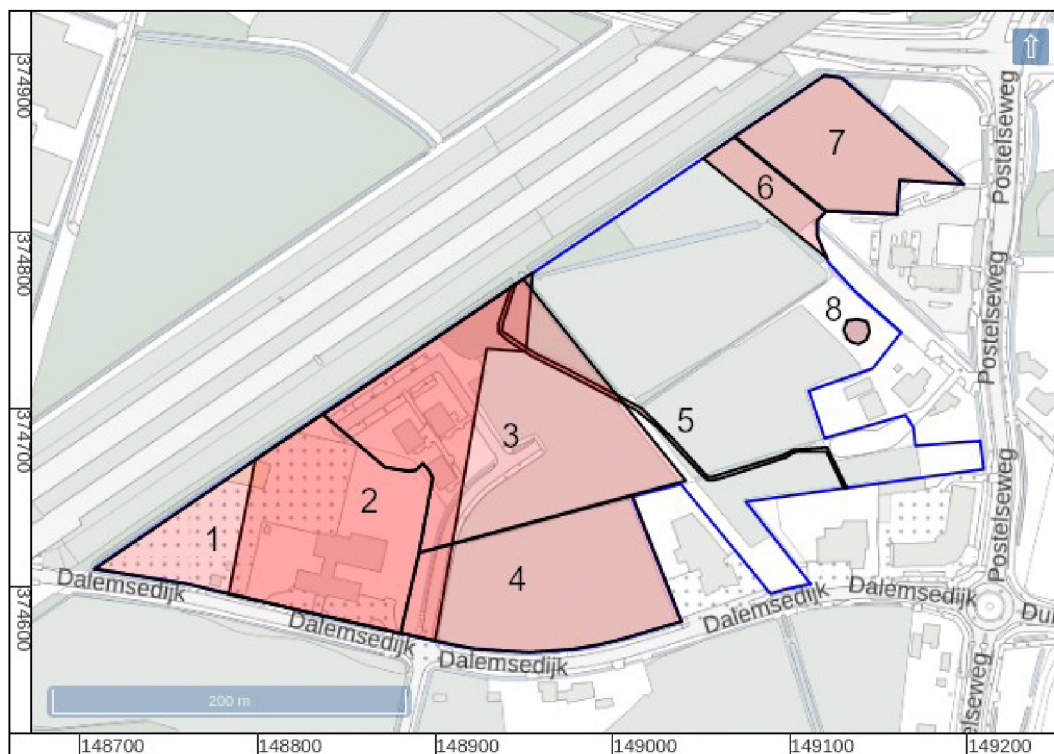
Figuur 26: 57A-1993-Bladel.



Figuur 27: Luchtfoto's van het plangebied tussen 2008 en 2017 ('Topotijdreis'). De grootste veranderingen zijn aangegeven met rood (crossbaan en woningen) en paars (verwijderen bomenkwekerij).

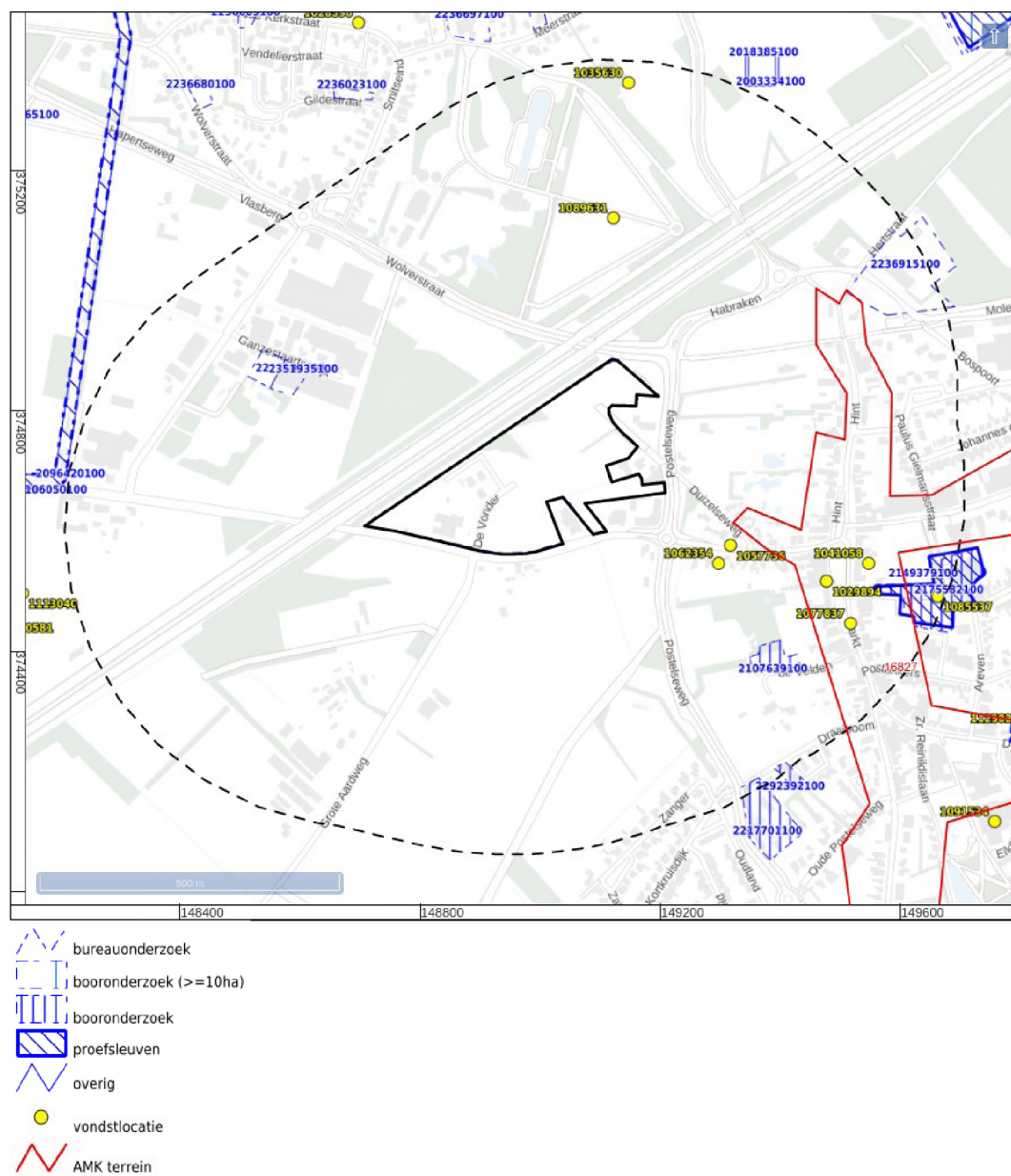


Figuur 28: Luchtfoto uit 2012 ('Topotijdreis').



Nummer	Type verstoring
1	Bebouwing bedrijfspand en bedrijventerrein.
2	Verwijderd bos uit 1900.
3	Aanleg en verwijdering crossbaan en bouw woningen.
4	Bomenkwekerij.
5	Deels gedempte waterloop.
6	Verwijderde weg.
7	Gronddepot of bouwplaats in 2012.
8	Aangelegde vijver.

Figuur 29: Vlakken van mogelijke verstoringen in de 20^e en 21^e eeuw.



Figuur 30: Archeologische terreinen, vondstlocaties en zaken uit ARCHIS (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2021).



Figuur 31: onderzoeksgebied van het bureauonderzoek uit 2003 (Lascaris 2003).